

БЕЗПАЛЬКО О.В.

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ

Навчальний посібник

Київ 2010

ЗМІСТ

Передмова

Розділ I. Теоретико-методичні засади соціального проектування

1. 1. Сучасні підходи до соціального проектування

1. 2. Технологія розробки соціального проекту

1.3. Текстове оформлення соціального проекту

Розділ II. Реалізація соціального проекту

2.1 Моніторинг та оцінка соціальних проектів

2.2. Характеристика процесу управління проектом

Глосарій

Додатки

Тести

Передмова

Однією з особливостей професійної діяльності соціального педагога / працівника є пошук нестандартних рішень для розв'язання різноманітних соціальних проблем. Проте, кожна ідея, ініціатива потребують обґрунтування, підтримки певних організацій чи впливових осіб, відшукування коштів на реалізацію тощо. Це пов'язано з звертаннями в різні соціальні інституції, участю в конкурсах, що, в свою чергу, вимагає аргументованих пояснень, формулювання конкретних цілей та завдань, опис видів діяльності логічно викладених та відповідно оформлених. Все це є складовими проектної діяльності як невід'ємної частини реалізації соціальних ініціатив на різних рівнях (державному, регіональному, локальному). Тому соціальні педагоги/працівники мають володіти навичками проектування, прогнозування та моделювання як базовим інструментарієм проектної діяльності на всіх рівнях. Цей інструментарій динамічно розвивається і є системою знань, що використовується у світовій практиці розробки та впровадження ефективних соціальних проектів та програм.

Наразі у підготовці майбутніх соціальних педагогів/працівників недостатньо предметів, які готують їх до специфічних видів професійної діяльності. Курс «Соціальне проектування» має переваги порівняно з іншими навчальними предметами у тому, що може поставити у центр освітнього процесу насамперед формування практичних навичок професійної діяльності і на цій основі стимулювати інтерес до відповідної теорії. Тому метою курсу «соціальне проектування» є формування у студентів знань і вмінь використання сучасного проектного підходу до розв'язання соціальних проблем, орієнтації на досягнення кінцевих результатів з мінімальними витратами часу та коштів. Як результат операційного компоненту готовності до проектної діяльності студенти будуть вміти:

- застосовувати проектний підхід у соціально-педагогічній роботі;

- розробляти діагностичний інструментарій для визначення соціальних проблем;
- розробляти проекти різного типу;
- здійснювати моніторинг і оцінювання стану проекту, що реалізується;
- застосовувати сучасний інструментарій управління проектами в соціально-педагогічній діяльності;
- узагальнювати кращий досвід соціального проектування і застосовувати його у власній діяльності;
- приймати науково обґрунтовані рішення щодо управління проектами та забезпечувати їх виконання.

Пропонований навчальний посібник має на меті забезпечення викладання курсу «Соціальне проектування», який становить два європейські кредита. Він є складовою частиною дисциплін циклу професійно-педагогічної підготовки для рівня магістерської підготовки. Структура посібника розроблена з урахуванням вимог кредитно-модульної системи, яка передбачає проведення лекцій та практичних занять; самостійне вивчення навчального матеріалу курсу; опанування рекомендованої літератури; ознайомлення з програмним забезпеченням для підготовки проектів; виконання практичних вправ; виконання тестів для самоконтролю.

Умовно навчальний посібник об'єднано у три блоки: теоретичний, де інформація подана у вигляді тем курсу; емпіричний, що містить матеріал, на допомогу студентам для виконання практичних завдань та підготовки авторських проектів, представлений в додатках: глосарій для систематизації понятійного масиву курсу.

Пропонована робота є першою спробою розробки в Україні навчального посібника з соціального проектування для підготовки соціальних педагогів/працівників. Тому автор буде вдячний за поради та рекомендації щодо його вдосконалення.

Розділ I. Теоретико-методичні засади соціального проектування

1.1. Сучасні підходи до соціального проектування

План

1. Характеристика проектування.
2. Поняття проекту.
3. Види проектів
4. Особливості соціального проекту

Основні поняття: *проектування, соціальне проектування, проект, типологія проектів, соціальний проект.*

Термін «проектування» наразі широко використовується у різних сферах суспільного життя. Це процес створення прообразу можливого об'єкту чи стану. Різні варіації цієї категорії можна знайти у діяльності, пов'язаній насамперед з конструюванням, архітектурою, технічних галузях. У другій половині ХХ століття проектування починає використовуватися і в гуманітарній сфері. Метою проектування є таке перетворення дійсності, коли створюються (чи передбачається створення) об'єктів, явищ чи процесів, які б відповідали бажаним властивостям.

Серед найбільш поширених дефініцій проектування у вітчизняній та зарубіжній літературі можна виокремити визначення, що проектування – це:

- визначення версій чи варіантів розвитку або зміни певного явища чи об'єкту;
- конструювання варіантів оптимального майбутнього стану об'єкту;
- форма випереджального відображення і перетворення дійсності, спрямована на конструювання системи параметрів майбутнього матеріального об'єкту чи якісно нового його стану;
- прийняття рішень в умовах невизначеності.

Розглядаючи проектування як процес, дослідники роблять спроби його алгоритмізації. Так, І.Є. Єрмаков зазначає, що проектування містить

концептуальну основу (оцінка новизни, можливі актуальні результати) та системно-організаційну частину (опис конкретних етапів реалізації проекту) [1].

Класичним є положення Дж. К. Джонса про те, що процес проектування складається з трьох етапів: дивергенції (розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення простору для пошуку рішень), трансформації (створення принципів та концепцій), конвергенції (вибір оптимального варіанту рішення із множини альтернатив) [9].

Отже, узагальнюючи вищенаведені визначення проектування соціальне проектування можна розглядати як конструювання соціальної дійсності. **Соціальне проектування** – це науково-теоретична і одночасно практична діяльність по створенню проектів розвитку соціальних систем, інститутів, об'єктів на основі соціального передбачення, прогнозування та планування їх соціальних якостей і властивостей. Це дає можливість керувати соціальними процесами і є вираженням того нового, що характеризує тенденції соціального розвитку. Тому соціальне проектування пов'язане з інноваційною діяльністю і впровадженням соціальних інновацій [3].

Соціальне проектування – це проектування соціальних об'єктів, якостей, процесів і відношень. В основу соціального проектування мають бути закладені такі параметри:

- суперечливість соціального об'єкту;
- багатовекторність розвитку соціального об'єкту;
- множинність факторів його буття;
- суб'єктивні складові формування соціального очікування та прогнозу;
- фактори, що визначають різні критерії оцінки соціального об'єкту [3].

Закономірним результатом проектної діяльності є проект. За останніх сто років вони стали неодмінною складовою суспільного прогресу, підтвердженням чого є впровадження численних економічних, політичних, соціальних, педагогічних, культурологічних, екологічних та інших видів проектів.

Слово „проект” походить від латинського *projectus*, що означає „кинутий уперед”. Коріння цього поняття можна знайти у давньогрецькій культурі, де воно означало „перепону, задачу, питання”. Перепона на шляху того, хто йде змушує зупинитися, замислитися та вжити певні заходи. Як у житті, так і в думках, перепони на шляху пробуджують нові ідеї та рішення.

Сучасне поняття „проект” зберегло ознаки давнього значення цього слова. Так, у тлумачних словниках проект визначається як:

- сукупність документів (розрахунків, креслень, макетів тощо) для зведення споруд, виготовлення машин, приладів;
- попередній текст якого-небудь документа, що виноситься на обговорення, затвердження;
- задуманий план дій, намір;
- образ наміченого до створення об'єкту, поданий у вигляді його опису, обґрунтувань, схем, кількісних показників;
- окремий захід із певними завданнями, які обмежені вимогами щодо часу, витрат, результатів .

На думку В.А. Лукова, коли говорять про проект, то мають на увазі мисленнєву конструкцію яких-небудь змін, котрі зарані сплановані та можуть бути реалізовані. Така конструкція може бути подана у вигляді моделі, прообразу, і в ній є обов'язковий вольовий компонент – налаштованість здійснити задум [5].

Проект розглядається також як сукупність взаємопов'язаних дій з чітко визначеними датами початку та завершення роботи, які потребують залучення спеціалістів та ресурсів з метою досягнення певних цілей організації .

Проект містить концептуальну основу (опис ініціативи, її культурно-історичного смислу, гіпотези, оцінку їх новизни і можливих актуальних наслідків) і системно-організаційну частину (опис конкретних механізмів й етапів реалізації проекту).

Проект – сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та закінчення з метою досягнення певних цілей із встановленими строками, витратами та параметрами виконання.

Тобто проект дозволяє рухатися від ідей до дії, певним чином структуруючи етапи цього процесу. Він завжди реалізується в певному соціальному, територіальному та часовому просторах, тому сприяє змінам у соціальному середовищі як результату колективної діяльності.

Проект може існувати у двох різновидах:

- як складова частина програми економічного та соціального розвитку, яка визначає основні цілі та завдання, що належать до соціальної сфери, та мають бути виконані в запланований період, а також головні засоби та шляхи їх здійснення;
- як самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової групи певного соціального середовища.

Програма – це сукупність проектів і/або різних заходів, об'єднаних спільною метою і умовами їх виконання. Проект – це сукупність завдань і заходів, спрямованих на досягнення запланованої мети.

Таблиця

Порівняльна таблиця структури програм і проектів

Типова структура, яка використовується при цільових програмах	Типова структура проектів
<ol style="list-style-type: none"> 1. Зміст проблеми і обґрунтування необхідності її вирішення шляхом здійснення програми 2. Основні цілі, завдання і терміни реалізації програми. 3. Система заходів програми 4. Ресурсне забезпечення програми.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Проблема, на вирішення якої проект 2. Цілі, завдання проекту. 3. Опис робіт (послуг), які мають бути виконані в рамках проекту, і вимоги, що пред'являються до них.

<p>5. Механізми реалізації програми.</p> <p>6. Організація управління програмою і контроль за її реалізацією</p> <p>7. Оцінка ефективності соціально-економічних і екологічних наслідків від реалізації програми.</p> <p>8. Додатки: 1) об'єми і джерела фінансування програми (з розбиттям по роках і зміст витрат, джерелах фінансових засобів; з розбиттям по цій схемі по підпрограмах); 2) додаткова інформація за програмою (графіки, діаграми, вітчизняний і світовий досвід тощо).</p>	<p>4. Терміни реалізації проекту і очікувані результати.</p> <p>5. Кадрове, фінансове і матеріально-технічне забезпечення.</p> <p>6. Порядок здійснення керівництва і контролю за виконанням даного проекту (включаючи список осіб, безпосередньо відповідальних за його реалізацію).</p> <p>7. Кошторис витрат</p>
--	---

В обох випадках проект – це своєрідний локальний план дій, орієнтований на подолання чи профілактику різних проблем шляхом отримання змістовних та структурних змін в соціокультурному середовищі та основних сферах життєдіяльності особистості .

Отже, проект можна характеризувати як систему сформульованих завдань, фізичних об'єктів, технологічних процесів, відповідної документації, що створюються й упроваджуються для реалізації цих завдань, а також сукупність ресурсів та управлінських рішень щодо досягнення проектної мети. Проект – це унікальне починання, яке інтегрує в собі як певну ідею, задум, так і дії щодо втілення цього задуму в життя.

Принципами розробки програм, проектів є принципи комплексності, обґрунтованості, реальності, оптимальності, спадкоємності (наступності) (враховується вихідний (початковий) стан та тенденції розвитку), завершеності, зорієнтованості на кінцевий позитивний результат.

Наразі не існує уніфікованої класифікації проектів, тому доцільно використовувати багатомірний підхід, базуючись на різних типологіях проектів.

За *характером запланованих змін* проекти поділяють на інноваційні та підтримуючі. Інноваційні проекти розглядають як систему взаємообумовлених та взаємопов'язаних заходів, спрямованих на досягнення інноваційних результатів, які мають соціально-культурне, народно-господарське, політичне значення. Виокремлюють два види інноваційних результатів: „інновація – процес” (процес внесення нового у систему; він розвивається за певними етапами – створення, реалізація, поширення нововведення) та „інновація – продукт” (окремий засіб, технологія, методика, програма, конструкція тощо).

Підтримуючі проекти, їх ще називають реанімаційними або реставраційними, спрямовані на зміцнення, збереження чи підтримку окремих культурних пам'яток, традицій, вирішення екологічних проблем тощо.

За *особливостями фінансування* виокремлюють інвестиційні, спонсорські, бюджетні, благодійні та змішані проекти.

Відповідно *масштабів реалізації* проекти поділяють на монопроекти, мультипроекти, мегапроекти, мікропроекти. Оцінка масштабності проекту здійснюється на основі таких показників: кількість осіб (організацій), які можуть скористатися послугами чи результатами проекту; кількість фахівців, яких необхідно долучити до участі в проекті; сукупні фінансові витрати на реалізацію проекту; тривалість та територіальне охоплення проектними заходами.

Глобальні реформи в державі чи суспільстві найбільш доцільно проводити на базі концепції мегапроекту, який включає програми з багатьма взаємопов'язаними проектами, об'єднані загальними цілями. Менш масштабні проблеми можуть вирішуватися в рамках мультипроектів. Монопроекти не передбачають охоплення великої кількості людей,

нескладні в аспекті організаційного менеджменту, здебільшого реалізуються на території одного чи кількох населених пунктів та не потребують значного фінансування. Мікропроекти найчастіше є формою прояву ініціативи окремої особи чи групи людей. Він реалізується переважно для обмеженої кількості осіб, може не вимагати зовнішнього фінансування, спеціального обладнання, реалізовуватися за рахунок наявних ресурсів. В їх основі – взаєностосунки людей, які хочуть реалізувати свою ініціативу.

За наступною класифікаційною ознакою – *терміном реалізації* – проекти поділяють на короткотривалі (1-2 роки реалізації), середньотривалі (3-5 років), довготривалі (більше 5 років).

Жоден проект не може відбутися без відповідного фінансування. Джерела фінансування можуть бути досить різноманітні, тому відповідно визначають інвестиційні, бюджетні, донорські, благодійні та змішані проекти.

За *територіальною* ознакою виокремлюють національні, міжрегіональні, регіональні та місцеві проекти. Переважно національні та міжрегіональні проекти фінансуються за рахунок державних коштів, а регіональні та місцеві за рахунок коштів донорських організацій, спонсорів та коштів місцевого бюджету.

Ще однією класифікаційною ознакою, яку пропонують окремі автори є *ступінь складності*. Згідно неї виокремлюють прості, складні та дуже складні проекти. Міра складності проекту обумовлюється його метою та завданнями, масштабністю і тривалістю, кількістю та різновидами проектних заходів тощо.

За *видами* розрізняють проекти комерційні і некомерційні залежно від мети проекту: одержати прибуток або соціальний ефект.

За *характером і сферою діяльності* виокремлюють: економічні, дослідницькі, екологічні, культурологічні, політичні, соціальні проекти.

Варто зауважити, що кожен проект можна характеризувати за сукупністю вищевіокремлених класифікаційних ознак.

Соціальний проект – сконструйоване соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні обмеження і вплив якої на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням [8].

На думку М.С. Коган, соціальний проект – це опис конкретної ситуації, котра може бути поліпшена засобами реалізації певної системи методів та послідовних кроків їх використання [2].

У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проектів, О. І. Пометун, визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь молоді в таких проектах сприяє розвитку у неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування [11].

Розглядаючи проектну діяльність як один із засобів соціальної ініціативності підлітка, С.Г Леснікова. зазначає, що соціальний проект – це індивідуальна чи групова діяльність підлітків, спрямована на позитивне перетворення соціального середовища та умов життєдіяльності підлітків доступними для них методами. З позицій культурологічного підходу Є.П. Воронова визначає соціальний проект як засіб збереження, відтворення чи розвитку соціальних явищ і культурних феноменів, що відповідають (як кількісно, так і якісно, змістовно) певним нормам [4].

На відміну від соціальних проектів, які спрямовані на перетворення та вдосконалення соціуму, суспільних відносин і процесів, педагогічний проект сфокусований на вирішенні завдань освіти та виховання. Підтвердженням цього є наукові позиції М.С. Коган, яка обґрунтовує педагогічний проект як вмотивований, цілеспрямований спосіб змін у педагогічній діяльності та впорядкування професійної діяльності з метою оптимального вирішення завдань навчання, розвитку, виховання [2].

Об'єктами соціально-педагогічного проектування є: соціально-культурне середовище (створення сприятливого соціокультурного простору та

оптимізація умов саморозвитку особистості; соціальної групи, території в цілому); спосіб життя (підтримка окремих видів та напрямів діяльності особистості, які сприяють зростанню якісних показників життя); сфери життєдіяльності особистості (освітня, дозвіллева, навчальна, виробнича, спортивна, інформаційна тощо) .

Тому соціально-педагогічний проект – це сконструйоване соціальне нововведення метою якого є вдосконалення педагогічних процесів (розвитку, освіти, виховання, соціального становлення особистості) у певних соціокультурних умовах.

Соціальні проекти можуть бути спрямовані на: створення умов для розвитку соціальності суб'єкта (особистості, групи); самореалізації особистості в основних сферах її життєдіяльності; забезпечення сприятливих умов для соціалізації особистості в різних сферах соціального середовища; вирішення чи мінімізацію несприятливих умов соціалізації особистості.

Означені підходи до класифікації проектів дозволяють визначити базові ознаки проектів соціальних. До таких ознак зараховують:

1. Цілепокладання (відображення міркування розробників проекту щодо того, яким в ідеалі мав би бути результат діяльності);
2. Соціально-детерміновану (наявність у суспільному житті ситуації, яка потребує вирішення шляхом нововведень та окремих змін);
3. Часову (кожний соціальний проект має свій початок та закінчення, яке може бути стартом для для продовження наступного етапу проекту чи його фінішем);
4. Територіальну (чітко визначені регіони та населені пункти, у яких проводяться проектні заходи);
5. Соціально-інституційну (заклади, організації, установи, в яких проводяться проектні заходи);
6. Інноваційну (наявність нових ідей, підходів, технологій вирішення соціальної проблеми на певному рівні);

7. Ресурсну (затверджена специфікація та графік використання ресурсів (фінанси, люди, обладнання тощо);
8. Організаційну (наявність певної організаційної структури з урахуванням масштабності проекту).
9. Соціально-інформаційну (кожний соціальний проект містить компонент інформування громадськості про проектні заходи та їх вплив на зміну ситуації).

Таким чином соціальний проект можна розглядати як сукупність технологічних, управлінських та організаційних рішень, спрямованих на вирішення соціальних проблем, поліпшення соціокультурних умов життєдіяльності особистості, проведення необхідних соціальних змін.

Питання та завдання для самоконтролю

1. У чому полягає сутність процесу проектування?
2. Які особливості соціального проектування?
3. Що таке проект?
4. Перелічить типи проектів.
5. Назвіть основні характеристики соціального проекту.

Завдання для самостійної роботи

1. Заповнити таблицю класифікації проектів

Класифікаційна ознака	Приклади
-----------------------	----------

2. Охарактеризувати один проект за сукупністю класифікаційних ознак (окремі зразки подано у додатку А).

Література

1. Єрмаков І.Г. На шляху до школи життєвої компетентності: проектний підхід // Метод проектів: традиції, життєві результати. – К.: Департамент, 2003. – С. 15-16.

2. Коган М.С. Метод проектов и условия его эффективного применения в воспитательной работе. – доступно з www.websib.ru/vospitanie/04-05/metod1/htm.
3. Курбатов В.И., Курбатова О.В. Социальное проектирование. – Учебное пособие. – Ростов н/Д.: Фенікс, 2001. – 416 с.
4. Лесникова С.Г. Проектная деятельность как средство развития социальной инициативности подростка в условиях детской общественной организации: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – М., 2005. – 185 с.
5. Луков В.А. Социальное проектирование: Учеб. пособие. – 3-е изд. – М.: Флинта, 2003. – 240с.
6. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О.О.Яременко, О.Р.Артюх, О.М.Балакірева та ін. – К.:ДЦССМ, 2002. – 132с.
7. Никончук А.С. Социально-педагогический проект: просто о сложном. // Социально-педагогическая работа. Часопис. - №1. – 2000. – С.45-54.
8. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. – М.: Социально-технологический институт МГУС, 2001. – 95с.
9. Подобедова Т.Ю. Подготовка будущих учителей гуманитарного профиля к педагогическому проектированию: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – Ялта, 2005. – 241 с.
10. Полат Е., Петров А., Бухаркина М., Моисеева М. Что такое проект. Типология проектов // Відкритий урок. Розробки. Технології. Досвід. – 2004. – №5-6. – С. 10-17.
11. Пометун О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. – К.: Департамент, 2003. – С. 327-333.

12. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

1.2. Технологія розробки соціального проекту

План

1. Життєвий цикл проекту.
2. Принципи та види соціальної діагностики.
3. Вимоги до формулювання мети і завдань проекту.
4. Фінансове забезпечення проекту.
5. Загальна логіка соціального проекту.

Основні поняття: *життєвий цикл проекту, соціальна діагностика, діагностичний інструментарій, мета проекту, бюджет проекту.*

Щоб забезпечити створення та реалізацію соціального проекту в соціально-педагогічній діяльності, необхідно виконати комплекс робіт: інформаційних, аналітичних, організаційних, правових, фінансових, кадрових, матеріально-технічних, експертних, прогнозних тощо.

Все це має місце в „**життєвому циклі проекту**” (проектний цикл) – періоді часу з моменту його появи до остаточної реалізації. У такому сенсі проектний цикл являє собою схему або алгоритм, за допомогою якого відбувається встановлення певної послідовності дій при розробці та впровадженні проекту. Життєвий цикл проекту можна розділити на **мікроцикли:**

- аналіз ситуації;
- розроблення концепції проекту;
- планування проекту;
- його реалізація;
- корекція проекту по підсумкам моніторингу;
- оцінка результатів та підведення підсумків проекту.

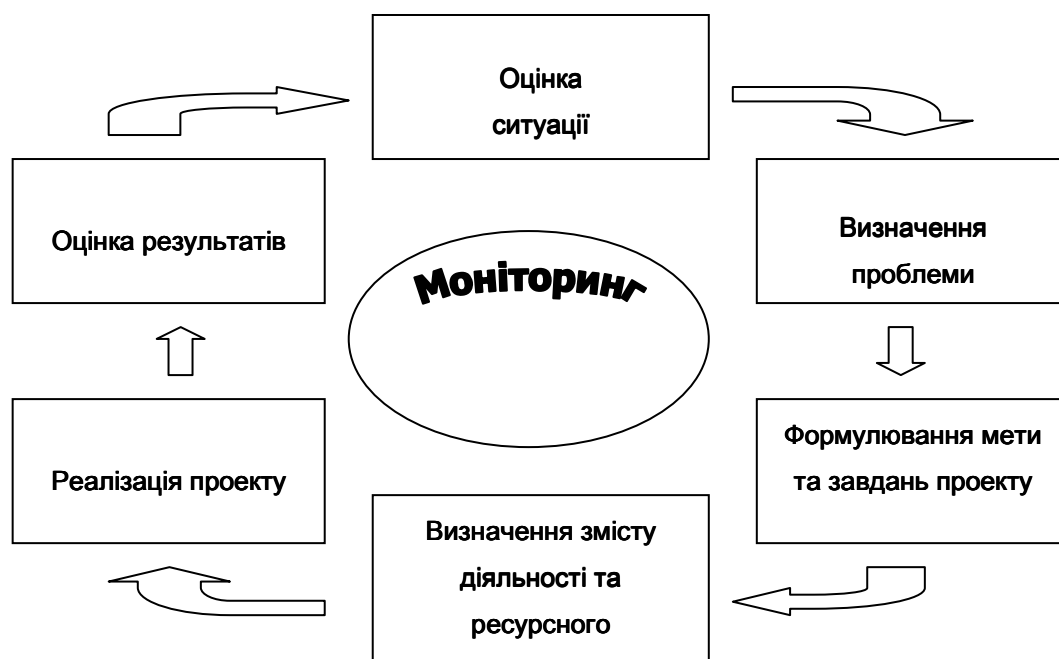

Рис.2. Загальна схема „життєвого циклу” проекту

Аналіз ситуації проводиться з метою виявлення соціальних проблем як протиріччя між існуючим та таким, що має бути бажаним. Кількість соціальних проблем може коливатися у діапазоні від однієї до кількох, що, в свою чергу, потребує визначення тих проблем, вирішення яких є нагальним у соціально-педагогічній практиці. Це відбувається у процесі соціальної діагностики. **Соціальна діагностика** – процес наукового виявлення та вивчення причинно-наслідкових зв'язків і взаємостосунків у суспільстві, що характеризують його соціально-економічний, культурно-правовий, морально-психологічний, медико-біологічний та санітарно-екологічного стану. В більш вузькому розумінні – це визначення соціальних проблем та їх причин, котрі створюють складні життєві ситуації для індивіда, сім'ї, окремих груп.

Оскільки діагностика носить процесуальний характер, то рівень її ефективності обумовлений певними принципами. Перш за все це *принцип об'єктивності*, сутність якого полягає у правдивому, неупередженому аналізі та оцінці різних соціальних явищ, що виключає як суб'єктивні

викривлення в інтерпретації отриманих результатів діагностування (наприклад, стереотипи, упередження, життєвий досвід спеціаліста), так і вплив зовнішніх факторів (наприклад, тиск зацікавлених осіб, начальства, представників засобів масової інформації тощо).

Досить важливо в процесі діагностування дотримуватися *принципу верифікації соціальної інформації*, тобто встановлення її достовірності та перевірки за допомогою інших дослідницьких процедур чи джерел інформації.

В реальній дійсності всі явища та процеси взаємопов'язані й взаємообумовлені. Тому дуже важливо пам'ятати *про принципи системності та комплексного підходу*. Зміст їх полягає в необхідності врахування та аналізу всіх умов та факторів, які сприяли виникненню певної соціальної проблеми чи явища.

Соціальну діагностику в соціально-педагогічній роботі розглядають перш за все як інструмент, котрий дає управлінським органам необхідну інформацію, на основі якої розробляються різні соціальні прогнози та проекти, вивчається громадська думка та морально-психологічний клімат в суспільстві.

Залежно від масштабності соціальної роботи соціальна діагностика може бути реалізована на державному, регіональному, місцевому та індивідуальному рівнях. На **державному рівні** предметом соціальної діагностики є визначення соціальних проблем на рівні суспільства чи його окремих великих соціально-демографічних груп: дітей, молоді, осіб похилого віку, інвалідів, національних спільнот тощо. В переважній більшості таку діагностику провадять науково-дослідні установи чи спеціалізовані підрозділи. Наприклад, в Україні соціальну діагностику на державному рівні провадять Інститут соціальних досліджень, Інститут проблем сім'ї та інші установи.

Для **регіонального та місцевого рівнів** соціальної діагностики притаманне вивчення певних соціальних проблем в умовах конкретного регіону, області, міста та селища (наприклад, проблема співжиття

представників різних етнічних груп у республіці Крим; проблеми соціального сирітства дітей Івано-Франківської, Чернівецької областей, батьки яких виїхали на заробітки за кордон; проблеми працевлаштування молоді у районних містечках тощо).

Індивідуальний рівень соціальної діагностики – це рівень безпосередньої роботи з конкретною людиною чи групою осіб, які звернулися за допомогою до певних соціальних служб. Головною метою діагностики на цьому рівні стає визначення проблеми клієнта та знаходження правильних засобів для її вирішення. Тому на індивідуальному рівні соціальної діагностики важливим етапом є вивчення особистості клієнта, що здійснюється за допомогою медичних, психологічних, соціально-педагогічних діагностичних процедур.

Соціальна діагностика здійснюється за допомогою певного діагностичного інструментарію, що, в переважній більшості, є сукупністю різних соціологічних та статистичних методів.

Соціологічні методи використовуються у соціальній діагностиці найчастіше з метою збору інформації щодо окремих суспільних проблем та визначення ставлення людей до них. Найбільш розповсюдженими серед них є: спостереження; методи опитування (інтерв'ювання, анкетування, фокус-група); методи аналізу документів (традиційний аналіз, контент-аналіз); експертна оцінка.

Спостереження – один з емпіричних методів дослідження, який полягає в безпосередньому та цілеспрямованому сприйнятті оточуючої дійсності. В соціальній роботі воно здебільшого використовується для збору інформації про поведінку конкретної людини чи певної групи.

Опитування – спосіб отримання інформації про суб'єктивний світ людей, їх нахили, судження, мотиви діяльності. Різновидом опитування є інтерв'ю, яке проводиться у формі бесіди по чітко визначеному плану. Вони бувають дистанційні (телефонне інтерв'ю) та очні (безпосереднє спілкування учасників інтерв'ю). Анкетування – також різновид опитування, що полягає в отриманні інформації шляхом письмової відповіді респондентів на пропонований перелік

запитань. Фокус-група – це групове інтерв'ю, яке проходить у формі групової дискусії і спрямоване на отримання від її учасників “суб’єктивної інформації” про те, як вони сприймають певні суспільні події та явища.

Одним з основних методів одержання конкретного знання про соціальну реальність на основі інформації, зафіксованої в різних документах, текстах масової комунікації, є метод аналізу документів. Він застосовується з метою уточнення або підтвердження результатів опитування та спостереження.

Досить поширеним методом соціальної діагностики є також аналіз соціуму (соціальна паспортизація). Він є необхідним при зборі статистичних даних, за допомогою яких можна охарактеризувати життєву ситуацію населення в певному соціумі. До таких даних відносять кількість дітей та дорослих, людей з особливими потребами, осіб девіантної поведінки, дані про різні типи сімей, об’єкти культурно-освітнього, медичного призначення, соціальні служби різного типу, громадські організації тощо.

Оскільки для соціальної діагностики досить важливим є характеристика певних властивостей та станів соціальних об’єктів, що мають кількісні показники, важливе значення при цьому виді діагностики має метод апрейзерів – спосіб виміру певної властивості об’єкту з використанням трьохзіркової шкали оцінки, де центральний показник виражає середнє значення (рівний нулю, нейтральний), а два інші дають протилежні характеристики досліджуваному об’єкту (“високий” чи “низький”, “позитивний” чи “негативний”, “важливо” чи “не суттєво” тощо) [1, 149].

Сьогодні науковці роблять окремі спроби класифікувати методи соціальної діагностики. Зокрема І.Г.Зайнишев пропонує наступну класифікацію методів соціального діагностування:

- зондажно-інформаційне обстеження (збір даних про інфраструктуру, чисельність, склад і динаміку місцевого населення тощо);

- соціально-історичне обстеження (вивчення історії заселення та освоєння даної території, зміни складу місцевого населення, дослідження його традицій тощо);
- інформаційно-цільовий аналіз різних документів, статей з місцевої та центральної преси, матеріалів електронних засобів інформації, листів, звернень громадян тощо);
- соціальне картографування (аналіз соціально-просторового розподілу і динаміки народжуваності та смертності населення, залежність якості життя від різних природних та соціальних факторів) [2, 27].

Основною метою соціальної діагностики є виявлення соціального змісту чинників, що діють у соціально-економічних, психологічних, правових сферах суспільного життя

Це дає можливість безпосередньо перейти до процесу проектування, а саме до розробки концепції соціального проекту – основних положень, поданих у певній системі сукупності кінцевих цілей проекту та можливих шляхів їх досягнення.

Зазвичай у концепції проекту обґрунтовуються його актуальність, мета і завдання, зміст можливої діяльності, правові, економічні, організаційні засади проекту, можливі ризики при реалізації проекту, очікувані результати.

Актуальність проекту визначається тим, наскільки значимі для людей, організацій ті проблеми, на вирішення яких спрямовано проект. Тому необхідно точно визначитися:

- чия це проблема (яких цільових груп та соціальних інституцій вона стосується перш за все);
- які її масштаби;
- які ризики існують, якщо проблема не буде вирішена найближчим часом.

Визначивши, на вирішення якої проблеми спрямований проект, потрібно сформулювати його мету і завдання. При визначенні цілі варто

пам'ятати теоретичні засади формулювання цілей будь-якої діяльності. Згідно з ними, ціль (або мета) є ідеальним уявленням про результат майбутньої діяльності. Тобто ціль не є абсолютним передбаченням практичного результату, не ототожнюється з ним повною мірою. Ціль лише відображає міркування розробників проекту щодо того, яким в ідеалі мав би бути результат діяльності. Можна виокремити кілька вимог до формулювання цілі (мети). Вона має бути чіткою, зрозумілою, лаконічною, досяжною в рамках проекту, обов'язково пов'язана з виявленою соціальною проблемою. Своєї конкретності мета набуває в завданнях, оскільки в них визначаються практичні дії, які треба здійснити, щоб вирішити проблем.

Таблиця 2

Критерії для формулювання завдань

Назва критерію	Пояснення
Конкретність	Чи достатньо зрозуміле завдання з позиції того, що, як, коли і де зміниться ситуація
Обчислюваність	Чи піддаються результати виконання завдань якійсь кількісній оцінці
Територіальність	Чи можуть бути реалізовані завдання на певній території
Реалістичність	Чи приведе виконання цих завдань до певних змін та поліпшення ситуації
Визначеність у часі	Чи можуть бути виконані завдання за визначений проміжок часу

При визначенні мети та завдань проекту потрібно уникати слів, які показують процес діяльності (підтримати, посилити, сприяти, координувати, перебудувати тощо). Необхідно використовувати слова, що вказують на

завершеність процесу (підготувати, впровадити, організувати, збільшити, виготовити, апробувати тощо).

Мета та завдання проекту є базисом для опису змісту наміченої діяльності в правовому, економічному та організаційному аспектах. Для реалізації окремих проектів необхідне визначення правового поля діяльності. Наприклад, якщо проект реалізує громадська організація, яка планує надавати послуги окремій групі клієнтів, вона має планувати зміст своєї роботи на основі закону „Про соціальні послуги”. Якщо результатом проекту має бути створення нової громадської організації, необхідно базуватися на положеннях закону „Про об’єднання громадян”. Визначення можливого правового поля діяльності дасть можливість уникнути конфлікту інтересів під час реалізації проекту.

Фінансове обґрунтування проекту має містити базові розрахунки необхідних коштів, фіксувати їх джерела. При цьому необхідно визначитися чи буде виплачуватися заробітна платня (керівнику, бухгалтеру, виконавцям, залученим спеціалістам тощо), чи проект буде реалізовано на волонтерських засадах. Необхідно з’ясувати чи потребуватимуться кошти на оплату приміщення, користування телефоном, комунальними послугами, електронною поштою; яке обладнання необхідне для вирішення завдань проекту; які кошти треба витратити на видання друкованих матеріалів, проведення семінарів, тренінгів, навчання тощо. Тобто кожен вид діяльності в межах проекту має бути обрахований і відповідати реальним цінам.

Наступним етапом „життєвого циклу” проекту є його планування – встановлення переліку та порядку заходів по реалізації проекту. Тут концепція проекту поєднується з організаційними діями: відбираються заходи у відповідності з завданнями проекту, роботи співвідносяться з наявними ресурсами, визначаються терміни реалізації, виконавці, об’єми фінансування.

Фінансове обґрунтування проекту має містити базові розрахунки необхідних коштів, фіксувати їх джерела. При цьому необхідно визначитися

чи буде виплачуватися заробітна платня (керівнику, бухгалтеру, виконавцям, залученим спеціалістам тощо), чи проект буде реалізовано на волонтерських засадах. Необхідно з'ясувати чи потребуватимуться кошти на оплату приміщення, користування телефоном, комунальними послугами, електронною поштою; яке обладнання необхідне для вирішення завдань проекту; які кошти треба витратити на видання друкованих матеріалів, проведення семінарів, тренінгів, навчання тощо. Тобто кожен вид діяльності в межах проекту має бути обрахований і відповідати реальним цінам.

В організаційному обґрунтуванні проекту характеризуються учасники його реалізації та їх функції.

Наступним етапом „життєвого циклу” проекту є його планування – встановлення переліку та порядку заходів по реалізації проекту. Тут концепція проекту поєднується з організаційними діями: відбираються заходи у відповідності з завданнями проекту, роботи співвідносяться з наявними ресурсами, визначаються терміни реалізації, виконавці, об’єми фінансування .

Узагальнену логіку побудови проекту та її перевірку в зворотньому порядку можна представити у вигляді наступної схеми.

Рис. 1 Логіка побудови проекту

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке „життєвий цикл” проекту?
2. Які існують види соціальної діагностики?
3. Перелічить методи соціальної діагностики.
4. Охарактеризуйте вимоги до формулювання мети і завдань проекту.
5. Що необхідно враховувати при розробці видів діяльності в межах проекту?

Завдання для самостійної роботи

Розробити опитувальник для визначення актуальності проблеми, обраної для підготовки проекту (зразки подано у додатку Б).

Література

1. Богоявленська Ю.В. Проектний аналіз. Навч. Посіб.- К., 2004. – 336с.
2. Луков В.А. Социальное проектирование: Учеб. пособие. – 3-е изд. – М.: Флинта, 2003. – 240с.
3. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О.О.Яременко, О.Р.Артюх, О.М.Балакірева та ін. – К.:ДЦССМ, 2002. – 132с.
4. Никончук А.С. Социально-педагогический проект: просто о сложном. // Социально-педагогическая работа. Журнал. - №1. – 2000. – С.45-54.
5. Плышевский В.Г. Прогнозирование, проектирование и моделирование в социальной работе. – М.: Социально-технологический институт МГУС, 2001. – 95с.
6. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

1. 3. Текстове оформлення соціального проекту

План

6. Поняття аплікаційної форми.
7. Компоненти текстового оформлення проекту.
8. Види текстового оформлення проекту.

Основні поняття: *проектна пропозиція, аплікаційна форм, критерії відбору проекту.*

Розроблена у процесі проектування проектна пропозиція має відповідне текстове оформлення. Текстовий опис проекту є формою фіксації намічених задумів розробників та робочим документом під час реалізації проекту.

Для підготовки текстового опису проекту організації-грантодавці розробляють аплікаційну форму – перелік питань та завдань, на які потрібно сформулювати чіткі відповіді та дати необхідну інформацію. Аплікаційна форма складається з двох основних блоків:

- відомості про організацію, яка подає проект;
- текст проекту.

Не існує єдиної уніфікованої аплікаційної форми. Проте у кожній формі є стандартні та додаткові компоненти.

Стандартними компонентами аплікаційної форми є:

- опис проблеми, на вирішення якої спрямовано проект;
- мета та завдання проекту;
- бенефіціарії (цільові групи) проекту;
- опис видів діяльності, які будуть виконані в межах проекту;
- терміни та місце реалізації проекту;
- прогнозовані результати;
- ресурсне забезпечення проекту;
- кошторис витрат.

Додатковими компонентами аплікаційної форми можуть бути:

- які ресурси організація може самостійно забезпечити для реалізації проекту;
- перелік проектів, які раніше реалізовувала організація;
- перелік партнерів організації;
- основні досягнення організації у проектній діяльності;
- можливі ризики для реалізації проекту;
- перспективи підтримки ініціатив, реалізованих під час проекту, по закінченні його фінансування.

Аплікаційна форма може бути представлена в описовому, табличному чи комбінованому варіанті.

АПЛІКАЦІЙНА ФОРМА МІЖНАРОДНОГО ФОНДУ “ВІДРОДЖЕННЯ”

I. Реєстраційна картка проекту

Назва проекту (речення до 10 слів, що відображає суть проекту)	
Бюджет проекту	
Очікуване фінансування від МФВ	
Термін, протягом якого передбачається реалізувати проект із зазначенням кількості місяців	

Назва організації	
Юридичний статус організації	
Код організації за ЄДРПОУ	
Юридична адреса організації	
Поштова адреса організації	
Телефон, факс, електронна пошта організації, веб-сайт	
Прізвище, ім'я, по батькові керівника організації	

Прізвище, ім'я, по батькові керівника проекту	
Місце роботи, посада керівника проекту	
Адреса для листування з керівником проекту	
Контактні телефони	
Факс, електронна пошта	

Підпис керівника проекту

_____ Дата "____" _____
_ 200 р.

Підпис керівника організації

_____ Дата "____" _____
_ 200 р.

Підпис бухгалтера організації

_____ Дата "____" _____
_ 200 р.

Місце печатки

II. Зміст проекту

1. АНОТАЦІЯ

[на окремому аркуші]

Анотація до проекту подається за такою схемою:

- назва проекту;
- назва організації, що подає проект;
- у чому полягає актуальність проекту, на розв'язання якої конкретної проблеми його спрямовано;
- що конкретно і яким чином передбачається здійснити впродовж терміну реалізації проекту;
- які результати очікуються від реалізації проекту;

- до яких донорських організацій цей проект був вже поданий, яку і від кого фінансову підтримку він вже отримав;
- які кошти і з яких джерел передбачається використати для здійснення проекту;
- які ще організації братимуть участь у реалізації проекту.

Обсяг анотації — не більше однієї сторінки.

2. ОПИС ПРОЕКТУ

а) проблема, на вирішення якої спрямовано проект

- Назвіть максимально конкретно проблему в житті суспільства, на вирішення якої спрямовано проект;
- Назвіть відомі Вам з офіційних джерел інформації намагання вирішити цю проблему;
- Що було зроблено Вами та Вашою організацією щодо теми проекту;
- Обґрунтуйте, чому реалізація саме цього проекту сприятиме розв'язанню зазначеної проблеми.

б) мета проекту

в) план реалізації проекту:

- назви етапу;
- термін реалізації етапу;
- опис заходів для здійснення етапу;
- результати здійснення етапу;

г) необхідні для реалізації проекту ресурси

- Хто з працівників Вашої організації безпосередньо братиме участь у реалізації проекту (прізвища, посади)? Яку кваліфікацію вони мають? Що конкретно кожен з них робитиме в межах плану реалізації проекту?
- Залучення яких сторонніх фахівців і для виконання якої конкретної роботи передбачено проектом?

- Яку частину коштів загального бюджету проекту вже одержано з інших джерел (перераховано на рахунок організації на цільову підтримку проекту або гарантовано сплатити)?
- Яку частину коштів і з яких джерел очікується отримати?
- Якщо проектом передбачається придбання обладнання, обґрунтуйте потребу в ньому. Обґрунтування має спиратися на кількісні показники характеристик устаткування і обсягів передбачуваних робіт.
- Де передбачається розташувати обладнання, придбане для проекту?
- Яким чином використовуватиметься обладнання, придбане за грантом від МФВ, після завершення терміну реалізації проекту?

д) результати реалізації проекту

- короткотривалі та довготривалі наслідки реалізації проекту;
- схема поширення та практичного застосування результатів реалізації проекту;
- кількість осіб та / або організацій, що матимуть практичну користь від реалізації проекту.

Поради з підготовки бюджету

Орієнтовна схема бюджету

Статті видатків	Очікуване фінансування від МФВ	Отримане фінансування проекту з інших джерел (обов'язкове подання документів, що підтверджують фінансування)	Загальна сума за статтями бюджету
Оплата праці			
Обладнання			
Матеріальне забезпечення			
Відрядження			
Інші витрати			
РАЗОМ:			

1. Оплата праці

№	Форма трудових стосунків	Яким фахівцям і за що очікується сплатити	Загальний фонд оплати праці за проектом (з урахуванням податків та платежів)	К-сть місяців	Загальна сума	Очікуване фінансування від МФВ
1	За основним місцем роботи	Перелік фахівців (ПІБ)				
2	За сумісництвом	Перелік фахівців (ПІБ)				
3	За угодою ЦПХ (трудова угода або договір підряду)	Перелік фахівців (ПІБ)				
		РАЗОМ:				

2. Обладнання

№	Вид обладнання або програмного забезпечення (з зазначенням детальних технічних характеристик)	Кількість	Вартість	Загальна сума	Очікуване фінансування від МФВ
1					
2					
		РАЗОМ:			

3. Матеріальне забезпечення

№	Назва витратних матеріалів	Кількість	Вартість	Загальна сума	Очікуване фінансування від МФВ
1	Канцприладдя				
2	Витратні матеріали для оргтехніки				
3	Витратні матеріали для утримання офісу				
4	Поштові витрати				
		РАЗОМ:			

4. Відрядження

№	Статті витрат	Кількість осіб	Вартість для однієї особи	Загальна сума за статтею	Очікуване фінансування від МФВ

1	Орієнтовна вартість проїзду за маршрутом Пункт 1 – Пункт 2 –...– Пункт N – Пункт 1 (із зазначенням виду транспорту)				
2	Орієнтовний розрахунок вартості внутрішніх пересувань під час відрядження (трансфери з аеропортів, місцевий транспорт та інше)				
3	Орієнтовний розрахунок суми добових з урахуванням умов харчування (згідно із запрошеннями) відряджених осіб у пунктах призначення				
4	Орієнтовний розрахунок вартості проживання відряджених осіб у пунктах призначення				
5	Розрахунок вартості візових послуг				
6	Інші витрати відряджених осіб під час відряджень				
	РАЗОМ:				

5. Інші витрати

№	Послуги, за які передбачається сплатити	Кількість постачальників послуг	Вартість послуги за одиницю часу або за одиницю	Термін надання послуг або кількість одиниць	Загальна сума за статтею	Очікуване фінансування від МФВ
1	Оплата послуг приватних підприємців, пов'язаних із загальною реалізацією проекту					
2	Транспортні послуги, пов'язані із утриманням офісу та загальною реалізацією проекту					
3	Оренда офісного приміщення, пов'язаного із загальною реалізацією проекту					
4	Оплата комунальних послуг, пов'язаних із загальною реалізацією проекту					
5	Оплата послуг приватних підприємців з обслуговування учасників семінарів та конференцій (наприклад, перекладачі, модератори, тренери тощо).					
6	Витрати на транспортне обслуговування учасників семінарів та конференцій					
7	Витрати на оренду обладнання для семінарів та конференцій					
8	Витрати на проживання учасників семінарів та конференцій					
9	Витрати на харчування учасників семінарів та конференцій					
10	Витрати на оренду приміщень для проведення конференцій або семінарів					
11	Витрати на поліграфічні послуги для проведення конференцій або семінарів (тиражування, копіювання тощо)					
12	Поточні поліграфічні послуги організації, пов'язані із загальною реалізацією проекту					
13	Оплата послуг зв'язку, пов'язаних із загальною реалізацією проекту					

	(телефон, факс)					
14	Передплата періодичної преси, пов'язаної із загальною реалізацією проекту					
15	Оплата послуг провайдера Інтернет, пов'язаних із загальною реалізацією проекту					
16	Інше...					
	РАЗОМ :					

**Аплікаційна форма Всеукраїнської благодійної організації
«Український фонд «Благополуччя дітей»**

Загальна інформація про організацію та проект

Назва організації	
Юридичний статус організації	
П.І.Б. керівник:! організації	
Юридична адреса організації	
Поштова адреса організації	
Телефон	
Факс	
Електронна пошта	

Назва запропонованого проекту	
Термін реалізації	
Стислий зміст проекту (один-два абзаци)	
Сума бюджету проекту	

Опис проекту

1) Постановка проблеми

Опишіть ваше бачення проблеми та шляхів її вирішення, що ви пропонуєте. Обґрунтуйте, чому реалізація саме цього проекту сприятиме розв'язанню зазначеної проблеми.

2) Мета та завдання проекту, очікувані результати до кожного з завдань.

- 3) Цільова група проекту.
- 4) Опис діяльності за проектом (робочий план).

Види діяльності	Необхідні ресурси (матеріальні, людські, інформаційні)	Терміни реалізації
-----------------	---	--------------------

- 5) Бюджет проекту.

Орієнтовна форма бюджету

Статті витрат	Очікуване фінансування	Вклад організації	Разом
1 Адміністративні витрати			
Оплати праці (загальна сума з урахуванням податків)			
РАЗОМ по статті			
II Обладнання			
РАЗОМ по статті			
III Витрати на програмну діяльність			
РАЗОМ по статті			
ЗАГАЛОМ			

Під час розробки проектної пропозиції варто уникати таких типових помилок:

- розбіжність між цілями проекту, результатами і діяльністю;
- запропоновані види діяльності не забезпечують вирішення окреслених завдань;
- нечітко сформульовано терміни окремих видів діяльності;
- цілі і результати проекту, непридатні до вимірювання;
- бюджет не відповідає описаній діяльності.

Кожна проектна пропозиція оцінюється організацією-донором за певними критеріями. Серед найбільш поширених критеріїв можна виокремити:

- актуальність соціальної проблеми, обраної для вирішення;
- інноваційність проекту;
- доцільність запропонованих видів діяльності для вирішення обраної проблеми;
- можливість досягнення мети проекту у вказані терміни;
- доцільність видів діяльності для цільових груп (бенефіціаріїв) проекту;
- обґрунтованість обсягу фінансових витрат;
- перспективи подальшої життєдіяльності започаткованих у рамках проекту ініціатив.
-

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке аплікаційна форма?
2. Які основні складові аплікаційної форми?
3. Яких типових помилок слід уникати при текстовому оформленні проекту?

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати кілька аплікаційних форм різних донорських організацій та заповнити таблицю

Назва організації донора	Типові компоненти форми	Додаткові компоненти форми

2.Розробити проектну пропозицію.

Література

1. Довідник донорських організацій та благодійних програм, що працюють в Україні. К.: Творчий Центр Каунтерпарт, 2001. – 256 с.
2. Соціальне планування у місцевих громадах: теорія і практика : метод. реком. / за заг. ред. О. В. Безпалько. – К. : Видавничий дім «Калита», 2008. – 134 с.

Розділ II. Реалізація соціального проекту

2.1. Моніторинг та оцінка соціальних проектів

План

1. Поняття моніторингу
2. Процедура моніторингу соціальних проектів.
3. Сутність та види оцінки соціальних проектів.

Основні поняття: *моніторинг, види моніторингу, оцінка, індикатор, критерії, види оцінки*

Необхідною складовою та організаційною умовою впровадження проектів є їх моніторинг та оцінка. Вперше питання моніторингу та оцінки проектів постало в 60-ті роки ХХ століття у США, але значний розвиток відбувся лише протягом останніх 30 років, коли в світі активно зростає кількість соціально орієнтованих проектів та програм. В Україні питанню моніторингу та оцінки проектів приділяється увага лише протягом останніх десяти років, коли активно почали розвиватися неурядові організації, які впроваджують різноманітні соціальні проекти.

Основне завдання моніторингу та оцінки – збирати необхідну інформацію для прийняття відповідних рішень. Сутність моніторингу та оцінки одна й та сама – відстеження процесу та результатів проекту. Відмінності між моніторингом та оцінкою полягають у глибині аналізу інформації: оцінка має на меті більш глибокий у порівнянні з моніторингом аналіз. Спрощено відмінність між моніторингом та оцінкою можна сформулювати наступним чином: моніторинг відповідає на запитання «Як йдуть справи?» (повсякденне відслідковування ситуації, порівняння того, що відбувається з тим, що передбачали досягти). Оцінка відповідає на запитання «До чого це призвело?» та «Чому?», «Наскільки?».

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає «моніторинг», як безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату, а також прогнозування та запобігання критичним ситуаціям.

Зміст поняття „моніторинг” у працях із соціології, соціальної роботи, соціальної педагогіки визначається як:

- систематичний збір і обробка інформації, яка може бути використана для поліпшення процесу прийняття рішень, а також для інформування громадськості [5, с.127];

- постійний, систематичний збір інформації дослідницькими методами з метою спостереження за ходом розвитку якогось соціального явища або процесу і його прогнозування [7, с.8];

- процес спостереження за плануванням та виконанням запланованих дій та заходів з метою коригування, оцінки, ефективного використання коштів, досягнення запланованої мети, мінімізації негативних наслідків, визначення можливостей розвитку та/або повторення проекту [5, с.241];

- процес постійного накопичення інформації з усіх аспектів проекту з метою визначення процесу виконання та закінчення запланованих змін, а також відносно їх сприяння досягненню поставлених цілей [4];

- дослідження, а саме: повторюване дослідження, яке реалізується в сукупності кількох досліджень (за єдиним планом/алгоритмом.ю інструментарієм), в послідовності (через визначені проміжки часу) та з метою отримання результатів, які характеризують динаміку змін (об'єкта) протягом періоду дослідження [9, с.14];

- процес спостереження за виконанням запланованих дій та заходів з метою їх коригування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій [6].

Як бачимо, на сьогодні не існує одного загальноприйнятого та загальноживаного поняття «моніторинг». Виходячи із запропонованих визначень, звернемо увагу на ключові особливості моніторингу:

- збір і обробка інформації з усіх аспектів проекту;
- систематичність, повторюваність, постійність;
- досягнення запланованої мети, коригування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій, поліпшення процесу прийняття рішень, визначення можливостей розвитку та/або повторення проекту.

Моніторинг проводиться постійно, починаючи від етапу планування діяльності до етапу досягнення кінцевої мети. Завданням моніторингу є виявлення проблемних місць з метою коригування всього процесу. Разом з цим, моніторинг необхідний для аналізу ситуації; виокремлення нових напрямів чи зразків у роботі; обґрунтування правильності рішень; дотримання наміченого плану; поліпшення організації та керівництва; прийняття рішень про людські, фінансові та матеріальні ресурси; вимірювання досягнень у виконанні намічених завдань та формулюванні/перегляді цілей; своєчасного реагування на певні відхилення від плану, які виникають під час реалізації наміченого; покращення системи самого моніторингу.

Базуючись на цих загальних теоретичних положеннях щодо змісту моніторингу, при проведенні моніторингу соціальних проектів необхідно відстежувати у комплексі:

- використання ресурсів (відповідність витрачених ресурсів плану);
- процес виконання запланованої діяльності (відповідність змісту заходів потребам цільових груп, дотримання необхідних технологій, методів, процедур, проведення намічених заходів згідно графіку тощо);
- результати (у якій мірі вдається досягати намічених завдань);
- вплив проекту (як впливає проект на зміни у соціальному середовищі, поведінку цільових груп, роботу спеціалістів соціальної сфери тощо).

Необхідною організаційною умовою реалізації проектів та безпосередньо проведення як моніторингу, так і оцінки соціальних проектів, є наявність показників (індикаторів). Показники (індикатори) - кількісні та якісні

критерії успіху, які дають можливість виміряти та оцінити рівень досягнення відповідних, сформованих завдань [9, с.61].

Інакше кажучи індикатор – засіб, який допомагає дізнатися: 1) як далеко знаходиться проект від досягнення мети та завдань; 2) чи рухається проект в правильному напрямку.

Індикатори формулюються під час розробки самого проекту, вони повинні повністю відповідати меті та завданням проекту, а також бути:

- сформульованими чітко та зрозуміло;
- конкретними (повинні відображати зміни, які мають пряме відношення до інтервенції проекту; прямо відноситись до мети чи завдань, які вони мають вимірювати; бути достатньо зрозумілими з точки зору того, як, коли й де буде змінена ситуація);
- незалежними (досягнення вимірюється незалежно від застосованих засобів);
- такими, що піддаються вимірові (легко зібрати дані, фіксувати та співставляти їх);
- придатними для перевірки;
- зібраними за нетривалий час.

Залежно від того, які елементи проекту необхідно контролювати існують:

- базові індикатори (їх ще називають індикаторами вхідних ресурсів) – кількісні індикатори, які відображають те, що вкладається в проект, наприклад людські, фінансові ресурси, обладнання, приміщення тощо.

- індикатори процесу – відображають діяльність, яка відбувається в проекті, наприклад, кількість проведених тренінгів, кількість дітей, які взяли участь цих тренінгах),

- індикатори результатів – зосереджують свою увагу на негайних результатах, котрі з'явилися в наслідок реалізації проекту, наприклад, підвищення рівня поінформованості дітей, які взяли участь у тренінгах),

- індикатори впливу відображають довготривалі зміни, наприклад, зменшення рівня підліткової злочинності, зменшення рівня дитячої смертності.

Одним з важливих кроків при формулюванні індикаторів є вибір між кількісними та якісними індикаторами. Вибирати показники треба з особливою передбачливістю. Кількісні індикатори мають свої переваги: вони забезпечують можливість порівняння даних, представлення їх у числовому вигляді, застосування традиційних методів аналізу. Натомість, якісні індикатори дають можливість проведення більш глибокого аналізу, приділяють більш високу увагу сутності явищ, поглядам учасників проекту.

Доцільно визначати не лише кількісні, але й якісні показники, проте кількість показників повинна бути обмеженою. Обґрунтований вибір кількох показників та їх моніторинг є набагато кращим, ніж наявність значної кількості розрізнених показників, які невдало відібрані та не використовуються. Досить типовою помилкою про розробці соціально-педагогічних проектів є визначення лише індикаторів процесу та індикаторів результатів, оскільки їх легше виміряти, ніж індикатори впливу. Проте, ці індикатори лише допускають, що досягнення в певному напрямку проекту відбулися, але не підтверджують їх.

Для здійснення моніторингу необхідний певний інструментарій. Він має бути конкретним та зрозумілим; відповідати на головні питання, які стосуються досягнень, завдань та мети діяльності; відповідати критеріям, що мають полегшити зрівняльність результатів. Найбільш ефективним інструментарієм моніторингу соціальних проектів є інтерв'ю, спостереження, анкети, фокус-групи. Важливою складовою моніторингу також є періодичний аналіз документації, поточної та підсумкової звітності за відповідними схемами.

Останнім часом у працях окремих авторів, моніторинг проекту визначається як певна система, яка розробляється на початку реалізації проекту, є складовою частиною реалізації проекту і здійснюється на всіх його

стадіях. Як компоненти побудови системи моніторингу соціальних проектів доцільно розглядати такі кроки:

- визначити мету та завдання моніторингу (завдання будь-якого моніторингу повинне бути визначене так, щоб давати підстави для розробки конкретних рекомендацій щодо удосконалення проекту, уточнення чи розширення його);
- визначити показники, за якими можна буде відстежувати хід проекту;
- визначити джерела інформації для проведення моніторингу (керівники організацій (наприклад, директори загальноосвітніх закладів), представники цільових груп (наприклад, учні, педагоги), документація проекту або окремих складових проекту, матеріали заходів проекту тощо);
- визначити методи збору інформації;
- визначити частоту та графік збору інформації;
- визначити відповідальних за збір інформації;
- визначити методикку обробки та аналізу інформації;
- спланувати, як і кому будуть презентовані результати моніторингу, хто і як може ними скористатися;
- врахувати у бюджеті проекту витрати, необхідні для проведення моніторингу.

Варто зауважити, що визначати витрати на проведення моніторингу та оцінки обов'язково потрібно також на етапі розробки проекту, оскільки їх здійснення потребує певних видів ресурсного забезпечення. Досі не існує визначеного «раціонального» стандарту обсягу коштів для проведення моніторингу. Принципово витрачати мінімум, оскільки проект повинен залишатись зорієнтованим на вирішення проблеми, досягнення мети. Багаторічний досвід міжнародних неурядових організацій свідчить про необхідність передбачити кошти на проведення моніторингу та оцінки в розмірі 2-10% від загального бюджету проекту. Зауважимо, що спроба „вбудувати” систему моніторингу та оцінки на стадії реалізації процесу –

зараз одна з найбільш типових помилок у впровадженні соціально-педагогічних проектів.

Моніторинг не є єдиною процедурою, яка дає уявлення про особливості реалізації соціального проекту. Крім нього на окремих етапах проекту здійснюється також оцінка.

У сучасних працях із соціології, соціальної роботи, соціальної педагогіки поняття «оцінка», «оцінювання», «оцінка проекту» визначається як:

- систематизоване дослідження ситуації, процесу реалізації проекту з метою створення рекомендацій щодо покращення роботи, визначення її ефективності та результативності [7, с.11];

- систематичний аналіз даних спостереження за об'єктом моніторингу [9, с. 33];

- систематичний збір інформації про діяльність, характеристики, результати проекту (програми) з метою прийняття обґрунтованих рішень про її ефективність; зміни, необхідні для покращення проекту та планування його майбутнього [2, с.67];

- процес акуратного збору інформації про проект або його окремі аспекти з метою прийняття необхідних рішень [2, с.68];

- дії зі збору, обробки, систематизації, аналізу, узагальнення та порівняння даних стосовно процесів та/або результатів проекту з певними стандартами (еталонами), які слугують критеріями досягнення очікуваних результатів або відповідності реальної діяльності тій, що була запланована [8, с. 82];

- об'єктивне періодичне підведення результатів для визначення статусу проекту щодо його сформульованих цілей [3, с. 164].

Таким чином, можна розглядати оцінку як процес детального аналізу результатів діяльності та їх співвіднесення з певними запланованими показниками з метою визначення рівня ефективності проекту для вирішення певної соціальної проблеми.

Існує багато видів оцінок, які умовно можна класифікувати наступним чином:

Види оцінок

Ознака класифікації	Оцінка
Час проведення	Вхідна (базова) Поточна Вихідна (підсумкова)
Особа, яка проводить оцінку	Внутрішня Зовнішня
Цільове призначення	Оцінка потреб Оцінка процесу Оцінка результату (результативності) Оцінка впливу Оцінка економічної ефективності

Вибір оцінки залежить від того, що саме керівники проекту або ті хто виділяють кошти на реалізацію проекту хочуть знати про проект перед тим, як прийняти управлінське рішення, та яка інформація їм для цього потрібна.

Розглянемо детальніше означені види оцінок.

Вхідна оцінка здійснюється на початковому етапі розробки проекту (або окремого виду проектної діяльності), коли потрібно оцінити вихідну ситуацію, реалістичність цілей та завдань, доречність та адекватність обраних об'єктів, очікуваних результатів. Таку оцінку під час реалізації соціально-педагогічних проектів можуть здійснювати люди та організації, які приймають рішення про фінансування проекту чи участь у ньому (наприклад, керівники загальноосвітніх закладів, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо).

Поточна оцінка застосовується, коли проект вже впроваджується, і, не очікуючи його закінчення, потрібно оцінити перебіг подій – чи насправді

реальна діяльність відповідає запланованій, чи потрібні якісь кардинальні зміни, додаткові заходи тощо. Вона може містити кількісні (кількість учасників проекту, наданих послуг, працюючих організацій тощо) та якісні характеристики (які зміни в поглядах, поведінці учасників спричинила участь в проекті; як це використали люди для поліпшення ситуації в своєму житті, оточенні тощо; що нового було ними ініційовано).

Підсумкова оцінка – це оцінка результатів, яких досягнуто наприкінці соціально-педагогічного проекту. Тут теж має місце аналіз кількісних та якісних показників проекту. Окрім цього, на етапі підсумкової оцінки проекту може відбуватися й аналіз його рентабельності, тобто вигоди у грошовому вимірі та отриманих ефектів (соціальних, педагогічних, економічних тощо). Якщо за результатами поточної оцінки ми можемо вплинути на хід реалізації проекту, то за результатами підсумкової оцінки ми можемо отримати уроки на майбутнє, але змінити що-небудь в проекті вже не зможемо.

В залежності від того, хто проводить оцінку проекту розрізняють:

- *внутрішню оцінку* - здійснюють учасники проекту, які безпосередньо його реалізують. Здебільшого внутрішня оцінка спрямована на удосконалення процесу реалізації проекту. Внутрішня оцінка повинна бути невідомою складовою впровадження соціально-педагогічного проекту;

- *зовнішню оцінку* проводять незалежні експерти з інших організацій чи проектів, які займають незалежну позицію щодо керівників проекту. Така оцінка частіше всього спрямована на аналіз відповідності діяльності, результатів, завдань та мети, які були досягнуті, тим, які були заплановані.

Питання того, яка оцінка ефективніша: зовнішня чи внутрішня давно обговорюється науковцями. Варто зазначити, що кожен з видів оцінки має свої переваги та недоліки. Так, оцінювачі, які працюють в організаціях, які безпосередньо впроваджують проект, добре в ньому орієнтуються, розуміють його інтереси, потреби і наявні можливості застосування результатів.

Водночас незалежні оцінювачі більш самостійні та незалежні, вони часто є більш професійно компетентними в даній сфері.

Комарова Н.М. зазначає, що «кожен різновид оцінки має свої переваги, залежно від завдань оцінки у кожному конкретному випадку. Світовий досвід численних оціночних кампаній доводить, що внутрішня оцінка більш ефективна стосовно поточного удосконалення діяльності, а зовнішня – стосовно вироблення неупереджених суджень про розвиток проекту в перспективі» .

Карол Вайс вважає, що при виборі того чи іншого підходу він радить враховувати наступні фактори:

- впевненість в професіоналізмі тих, хто здійснює оцінку;
- об'єктивність інформації;
- розуміння проекту;
- практичну користь оцінки;
- автономність оцінщиків.

Оцінка потреб зосереджена на визначенні потреб певної цільової групи, на яку зорієнтовано проект. Така оцінка повинна проводитись на етапі розробки проекту або на початковому етапі реалізації проекту.

Під час *оцінки процесу* у фокус уваги потрапляють процеси відбору учасників, їх залученні, заходах, видах діяльності та ресурсах проекту, реакції учасників на функціонування проекту. Питання, пов'язані з процесами, стосуються виключно того, що відбувається в рамках проекту. Основним моментом є відповідність програми намірам її розробників. Конкретними запитаннями щодо оцінки процесу у соціально-педагогічних проектах, наприклад, можуть бути: чи спрямовані заходи проекту на окрему цільову групу; чи задоволені люди участю у заходах проекту; що говорять люди про проект; що найбільше їм подобається у заходах проекту; що, на їх думку, варто змінити чи доповнити; чи варті отримані результати витрачених ресурсів тощо.

Під час оцінки як результатів, так і впливу проекту вимірюються зміни, наслідки втручання проекту для учасників. У цьому випадку увага зосереджена на змінах у ситуації учасників (знання, ставлення, поведінка, стан здоров'я тощо).

Н.М.Комарова уточнює, що оцінка результатів зазвичай охоплює такі основні аспекти:

- оцінка змін щодо ставлення до проблеми, знань чи поведінки;
- кількісна оцінка учасників проекту;
- аналіз ефективності;
- аналіз рентабельності;
- аналіз змін у політиці;
- оцінка досягнень [8, с. 86].

Оцінка результатів та впливу проекту можлива лише, якщо проект вже пройшов певні етапи реалізації або проект завершено. До уваги беруться як передбачувані, так і не передбачувані результати. Тип даних, які необхідно зібрати, та інформація, яку слід шукати, насамперед залежатиме від того, що проект намагається зробити або змінити. Тому вони мають відповідати меті та завданням проекту.

Оцінка економічної ефективності полягає в аналізі інформації щодо витрат на різних етапах проекту та їх співвіднесенні з отриманими результатами проекту.

Варто зауважити, що найбільш поширеним видом оцінки соціальних проектів є оцінка результатів та впливу, яка містить елементи аналізу процесу реалізації.

Найбільш оптимальною для оцінки соціальних проектів є восьми етапна модель оцінки, запропонована британськими фахівцями, яка подана на рисунку.

Слід зауважити, що у багатьох країнах оцінка проектів та програм є окремим видом професійної діяльності. Заслуговують на увагу стандарти проведення оцінки, розроблені Американською Асоціацією з Оцінки Програм (American Evaluation Association). Вони спрямовані на те, щоб оцінка була корисною, виконуваною, правомірною та точною. Так, стандарти корисності визначають спрямованість оцінки на задоволення потреб людей, які були долучені до участі у проекті. Стандарти виконання спрямовані на забезпечення реалістичності, оптимальності, економічності оцінки. Стандарти правомірності визначають, що вона буде здійснюватися відповідно до етичних норм, з повагою до тих, хто залучений до процесу оцінки, а також тих, на кого впливають її результати. Стандарти точності спрямовані на те, щоб оцінка містила технічно адекватну інформацію про характеристики діяльності чи проекту, що оцінюються.

Повертаючись до питання відмінностей між моніторингом та оцінкою проектів, представимо основні відмінності у таблиці:

Порівняння моніторингу та оцінки

Моніторинг	Оцінка
Дає відповіді на запитання, які починаються словом „ЩО?” (що робиться, що зроблено, що за зміни відбулися, що має бути зроблено, що за труднощі виникають тощо)	Дає відповіді на запитання, які починаються словом „НАСКІЛЬКИ?” (наскільки добре зроблено, наскільки значущі зміни відбулися, наскільки вдалося подолати труднощі тощо)
Проводиться постійно в ході реалізації проекту	Проводиться на ключових етапах реалізації проекту
Фіксується те, що відбувається в процесі реалізації проекту для порівняння існуючого стану справ з планом	Аналізуються причини досягнення/не досягнення запланованих результатів
Отримана інформація використовується для поліпшення роботи за проектом	Дає можливість оцінити ефективність проекту та сформулювати рекомендації для подальших проектів

Питання та завдання для самоконтролю

1. Дайте визначення моніторингу проекту.
2. Які основні функції моніторингу проекту?
3. Що таке індикатори моніторингу?
4. Яке завдання оцінки проекту?
5. Охарактеризуйте види оцінки проекту.
6. Здійсніть порівняння моніторингу та оцінки соціального проекту.

Завдання для самостійної роботи

Заповніть таблицю відповідно до розробленого вами проекту. Для зразка можна скористатися таблицями з додатку В.

Критерій	Індикатор	Методи збору інформації
Моніторинг процесу		
Моніторинг результату		

Література

1. Балакірева О.М. Моніторинг соціальних проектів і програм. //Соціальна робота в Україні на початку ХХІ століття: проблеми теорії і практики: Матеріали доповідей на Міжнародній науково-практичній конференції 29-31 жовтня 2002 р. Частина 2 “. – К.:ДЦССМ, 2002. – С.241-246.
2. Бондаренко Ю. В. Оцінка соціальних проектів та програм як інструмент ефективного управління недержавною некомерційною організацією. – К., 2006. – 127 с.
3. Тянь Р.Б, Холод Б.І., Ткаченко В.А. Управління проектами: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.
4. Кузьмин А. Мониторинг и оценка социальных программ. – Доступно з [www. processconsulting](http://www.processconsulting).
5. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників /За заг. ред. А.Й.Капської, І.М.Пінчук, С.В.Толстоухової. – К., 2000. – 260 с.
6. Соціальна педагогіка. Мала енциклопедія / За ред. І.Д. Зверєвої. – К., 2008.
7. Науковий супровід, моніторинг та оцінка ефективності соціальних проектів / О.О.Яременко, О.Р.Артюх, О.М.Балакірева та ін. – К.: ДЦССМ, 2002. – 132 с.

8. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
9. Шендеровський К. Моніторинг в соціальній роботі. – К., Главник, 2006. – 144 с.
10. The Public Health Bush Book. Volum 1: Strategies and Resourcesю Department of Health and Community Services, Nothern Territory Government, 2002.

2.2. Характеристика процесу управління проектом

1. Поняття управління проектом (проектний менеджмент).
2. Середовище реалізації проекту.
3. Складові системи управління соціальними проектами.

Основні поняття: *управління, менеджмент, структура проекту, середовище проекту, проектна команда.*

В основі методів управління проектами лежать методики сітьового планування, розроблені наприкінці 50-х років ХХ ст. у США. У 1956 р. фірма «Дюпон» з метою ефективного планування капітального будівництва для складання планів-графіків комплексу робіт з модернізації своїх заводів застосувала ЕОМ. У результаті було створено раціональний метод опису проекту, пізніше названий методом критичного шляху. Найбурхливішого розвитку управління проектами дістало з появою персональних комп'ютерів, які стали робочим інструментом для керівників. Із значним розширенням кола користувачів управлінських систем постала потреба в розробці систем управління проектами нового типу, одним з найважливіших показників яких мала б бути простота застосування.

Згідно із законом Лермана будь-яку технічну проблему можна розв'язати, маючи час і гроші. Проте наслідок цього закону уточнює: «Вам

ніколи не вистачатиме або часу, або грошей» [3]. Щоб запобігти цього було розроблено методику управління проектами.

Управління проектом – це діяльність, спрямована на реалізацію проекту з максимально можливою ефективністю при заданих обмеженнях щодо часу, коштів (ресурсів) і якості кінцевих результатів.

Фахівці Інституту управління проектами (США) запропонували таке трактування терміна «управління проектом (проектний менеджмент)» – це мистецтво керувати й координувати людські та матеріальні ресурси протягом життєвого циклу проекту, застосовувати системи сучасних методів і техніки управління та мінімізації ризиків для досягнення визначених у проекті результатів за складом і обсягами робіт, вартістю, часом, якістю та задоволенням учасників [2, с.13].

Отже, управління проектом – це процес керівництва й координації людськими та матеріальними ресурсами протягом життєвого циклу проекту шляхом застосування сучасних методів і технік управління та мінімізації ризиків для досягнення визначених у проекті результатів

Переважно виокремлюють такі функції управління проектами:

- планування діяльності з реалізації проекту;
- прийняття рішень;
- контроль за використанням коштів і бюджетом проекту;
- забезпечення визначених в проекті видів діяльності;
- моніторинг;
- оцінка;
- адміністрування.

За допомогою методів управління проектами визначають цілі проекту, оцінюють його життєздатність; виявляють структуру проекту (підцілі, завдання, роботи, які необхідно виконати); визначають необхідні обсяги та джерела фінансування; підбирають виконавців; готують і укладають договори; визначають терміни реалізації проекту; складають графік виконання робіт; розраховують необхідні ресурси, кошторис і бюджет

проекту; планують і враховують ризики; забезпечують контроль за реалізацією проекту.

Для того щоб урахувати обмеження в часі, застосовують методи побудови й аналізу сіткових та календарних графіків робіт. Обмеженнями щодо коштів управляють за допомогою методів формування фінансового плану (бюджету) проекту та контролю за ним. Для виконання та ресурсного забезпечення робіт застосовують спеціальні методи управління людськими й матеріальними ресурсами, наприклад матрицю відповідальності, діаграми завантаження.

Керівники проектів відповідають за терміни, кошторис і якість результату робіт. Відповідно до узвичаєного принципу управління проектами вважається, що ефективне управління термінами робіт – ключ до успіху за всіма трьома показниками. Обмеження проекту в часі найкритичніші. Якщо терміни виконання проекту зриваються, імовірними наслідками є перевитрата коштів і недостатній рівень якості робіт. Тому в більшості методів управління проектами основний акцент робиться на календарному плануванні робіт і контролі за дотриманням календарного графіка. З трьох основних обмежень проекту найважче контролювати обмеження за якісними результатами проекту, оскільки завдання часто важко формулювати й контролювати. Для розв'язання зазначених проблем застосовують методи управління якістю робіт.

У проектному менеджменті можна виокремити два великих блоки робіт: основна діяльність за проектом і його забезпечення.

Основна діяльність за проектом містить планування проекту; розробку проектної та кошторисної документації; укладення договорів; реалізацію різних видів діяльності, моніторинг, закриття проекту.

Забезпечення проекту передбачає організаційну, правову, фінансову, матеріально-технічну, кадрову та інформаційну діяльність. Цей перелік неповний, тому чітко й однозначно розподілити роботи в логічній послідовності та в часі взагалі неможливо.

Після визначення життєздатності проекту і прийняття рішення про початок його здійснення створюють проектну команду, складають план робіт, тобто структурно визначену послідовність етапів робіт, які виконують до досягнення вже визначеного комплексу цілей (хто й що має робити і в які терміни). На основі плану робіт складають докладний календарний графік робіт. Схвалений і затверджений остаточно план надсилають усім учасникам проекту.

Для того щоб управляти проектом, доцільно розбити його на ієрархічні підсистеми та компоненти, тобто структурувати. Структура проекту – це організація зв'язків і відносин між його елементами. За допомогою структури визначають, що необхідно розробити чи зробити; вона пов'язує роботи між собою та з кінцевою метою проекту. У процесі структурування виокремлюють компоненти результату проекту, етапи його життєвого циклу та елементи організаційної структури. Структурування – невіддільна частина загального процесу планування проекту, визначення його цілей, розподілу відповідальності й обов'язків. До основних завдань структурування проекту належать такі:

- поділ проекту на блоки, що підлягають управлінню;
- розподіл відповідальності за елементами проекту і визначення зв'язку робіт зі структурою організації (ресурсами);
- точне оцінювання необхідних витрат (коштів, часу і матеріальних ресурсів);
- створення єдиної бази для планування, упорядкування кошторисів і контролю за витратами;
- встановлення зв'язку між роботами, пов'язаними з проектом і системою ведення бухгалтерських рахунків;
- перехід від загальних, не завжди конкретно виражених цілей до конкретних, які виконують підрозділи організації чи проектна команда;
- окреслення комплексів робіт.

Мистецтво поділу проекту на складові полягає в умінні поєднувати три різні структури – процес, результат і організацію в єдину структуру проекту.

Для того щоб правильно організувати реалізацію проекту, необхідно враховувати, що проекти реалізуються в певному середовищі. Проект може змінюватися у процесі його реалізації і розвитку; у ньому можуть з'являтися нові елементи, види діяльності, та вилучатися існуючі.

Середовище проекту – це зовнішні та внутрішні чинники впливу на його підготовку і реалізацію. Від точності визначення середовища проекту залежить його життєздатність. Виокремлюють чинники зовнішнього і внутрішнього середовища реалізації проекту.

Чинники зовнішнього середовища:

- політичні – політична підтримка проекту державою, міжнаціональні та міждержавні відносини;
- економічні – рівень оподаткування, страхові гарантії, умови підприємницької діяльності та регулювання цін, рівень інфляції, стабільність національної валюти тощо;
- суспільні – умови й рівень життя населення, рівень освіти, соціальні гарантії та пільги, свобода слова, рівень розвитку місцевого самоврядування тощо;
- правові – стабільність законодавства, дотримання прав людини тощо;
- науково-технічні – рівень розвитку фундаментальних і прикладних наук, інформаційних і промислових технологій, транспортної інфраструктури, зв'язку, телекомунікацій тощо;
- культурні – рівень освіченості населення, релігійна ситуація, історико-культурні традиції тощо;
- природні – кліматичні умови, природні ресурси, стан навколишнього середовища, тощо [2].

До чинників внутрішнього середовища проекту зараховують: стиль керування, відносини між учасниками проектної команди, професіоналізм цієї команди, засоби комунікації. Професіоналізм команди проекту має

забезпечити досягнення поставлених цілей проекту. Стиль керування визначає психологічний клімат у команді та впливає на її активність. Від засобів комунікації залежать повнота й достовірність обміну інформацією між учасниками проекту.

Учасники проекту – основний елемент процесу реалізації проекту. Залежно від типу проекту в його реалізації можуть брати участь від однієї до кількох десятків організацій. Кожна з них виконує певні функції, має певний ступінь участі у проекті й несе конкретну міру відповідальності за його реалізацію.

Учасниками соціального проекту є:

- замовник (фізична чи юридична особа, яка вкладає (інвестує) кошти і приймає рішення щодо термінів проекту, його вартості, контролю якості тощо);
- виконавець (організація, яка бере на себе зобов'язання щодо реалізації проекту відповідно договору / контракту з замовником);
- керівник проекту (менеджер проекту) – фізична особа, який виконавець делегує повноваження з управління роботами за проектом;
- проектна команда – група осіб, яка організовується на період реалізації проекту.

Переважно проектну команду складають керівник (менеджер) проекту, асистент (помічник) менеджера проекту, бухгалтер, консультант проекту (за необхідності), регіональні менеджери (якщо проект реалізується у кількох регіонах), залучені працівники (тренери, профільні фахівці, представники ЗМІ тощо). Склад і функції проектної команди залежать від масштабів, складності та інших характеристик проекту.

У проектному менеджменті соціальних проектів виокремлюють такі підсистеми:

- управління діяльністю (визначення послідовності робіт, складання поточного (планування комплексу робіт на певний період) та

- оперативного плану (деталізація завдань учасникам на місяць, тиждень чи добу); контроль за видами діяльності та змінами);
- управління часом (визначення термінів діяльності, розробка календарного плану, контроль);
  - управління вартістю (визначення вартості робіт та ресурсів, співвіднесення їх з бюджетними статтями, контроль за використанням бюджетних коштів і залучених додаткових ресурсів);
  - управління якістю (планування якості, забезпечення якості, контроль);
  - управління людськими ресурсами (комплектування команди, контроль за виконанням функціональних обов'язків членами команди, навчання персоналу, пошук і залучення додаткових учасників проекту);
  - управління ризиками (визначення ризиків, планування заходів щодо їх мінімізації, контроль);
  - управління інформацією (планування зв'язків з різними організаціями, засобами масової інформації, визначення видів представлення інформації про проект, підготовка звітів, представлення поточних та кінцевих результатів проекту).

Питання та завдання для самоконтролю

1. Що таке управління проектами?
2. Чому необхідний менеджмент соціальних проектів?
3. Які чинники середовища необхідно враховувати у процесі реалізації проекту?
4. Охарактеризуйте складові проектного менеджменту соціальних проектів.

Завдання для самостійної роботи

1. Деталізуйте підсистеми управління відповідно до розробленого вами проекту.

2. Визначте можливий склад проектної команди до розробленого вами соціального проекту.

Література

1. Діденко В.М. Менеджмент. Підручник. – К.: Кондор, 2008. – 584 с.
2. Кобиляцький Л.С. Управління проектами: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2002. – 200 с.
3. Тянь Р.Б, Холод Б.І., Ткаченко В.А. Управління проектами: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 224 с.

ГЛОСАРІЙ

АПЛІКАЦІЙНА ФОРМА ПРОЕКТНОЇ ПРОПОЗИЦІЇ – перелік питань та завдань, на які потрібно сформулювати чіткі відповіді та дати необхідну інформацію

БЛАГОДІЙНІ ФОНДИ – недержавні організації, головною метою діяльності яких є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб

ВИКОНАВЕЦЬ ПРОЕКТУ – організація, яка бере на себе зобов'язання щодо реалізації проекту відповідно договору / контракту з замовником

ГРАНТ – благодійний внесок або пожертвування, що має цільовий характер і надане фізичними або юридичними особами в грошовій і/або натуральній формах; фінансові ресурси, що надаються донором реципієнту на безповоротній основі та спрямовуються на реалізацію цілей, визначених програмою, проектом міжнародної технічної допомоги

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ – об'єднання громадян, створені для задоволення, представлення і захисту законних соціальних, економічних, культурних, національних, вікових, творчих і інших інтересів своїх членів.

ДОНОР – держава, уряд іноземної держави, а також організація, установа, фонд, уповноважені урядом іноземної держави, міжнародна організація, що надає міжнародну технічну допомогу Україні

ЗАМОВНИК ПРОЕКТУ – фізична чи юридична особа, яка вкладає (інвестує) кошти і приймає рішення щодо термінів проекту, його вартості, контролю якості тощо

КЕРІВНИК (МЕНЕДЖЕР) ПРОЕКТУ – фізична особа, який виконавець делегує повноваження з управління роботами за проектом

МЕТОДИ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ – способи / процедури дослідження різних аспектів життєдіяльності людини, процесу, явища, тенденції з метою формування системи знань про них. Методами збору інформації є: опитування (інтерв'ю, анкетування), фокус-групи, бесіди/структуровані та цілеспрямовані дискусії, спостереження, тестування тощо

ІНДИКАТОРИ МОНІТОРИНГУ – кількісні та якісні показники, які дають можливість виміряти та оцінити рівень досягнення відповідних завдань

МОНІТОРИНГ – постійне відстеження процесу для порівняння реального стану справ із запланованими діями; постійний, систематичний збір інформації дослідницькими методами з метою спостереження за ходом розвитку якогось соціального явища чи процесу та його прогнозування; процес спостереження за виконанням запланованих дій та заходів з метою їх коригування, мінімізації негативних наслідків, непередбачуваних ситуацій

ОЦІНКА – процес детального аналізу та результатів діяльності і/або певного ефекту і співвіднесення цих результатів з визначеними критеріями

ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНА – складне теоретичне або практичне питання, яке вимагає вивчення та вирішення; ситуація, яка характеризується нестачею засобів для досягнення певної мети; усвідомлення суб'єктом неможливості вирішити труднощі та протиріччя, які виникли у певній ситуації, засобами наявних знань та досвіду

ПРОГРАМА – зміст і план діяльності; розроблений комплекс завдань та заходів, який спрямовано на досягнення певної мети; засіб поетапної організації діяльності щодо розгортання певного змісту, а також з реалізації конкретних процедур.

ПРОЕКТ – сукупність скоординованих дій із певними точками відліку та завершення з метою досягнення певних цілей із встановленими строками, витратами та параметрами виконання

ПРОЕКТНА КОМАНДА – група осіб, яка організовується на період реалізації проекту

ПРОЕКТ СОЦІАЛЬНИЙ – сконструйоване соціальне нововведення, мета якого – створення, модернізація чи підтримка в середовищі матеріальної або духовної цінності, яке має просторово-часові та ресурсні обмеження та вплив якого на людей позитивний за своїм соціальним значенням. Щоб забезпечити створення та реалізацію соціального проекту в соціально-педагогічній діяльності, необхідно виконати певний комплекс робіт: інформаційних, аналітичних, організаційних, правових, фінансових, кадрових, матеріально-технічних, експертних, прогностичних тощо

ПРОЕКТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ – сконструйоване соціальне нововведення, мета якого – вдосконалення педагогічних процесів (розвитку, освіти, виховання, соціального становлення особистості) у певних соціокультурних умовах

ПРОЕКТУВАННЯ – процес створення прообразу можливого об'єкту чи стану

ПРОЕКТНИЙ ЦИКЛ («життєвий цикл проекту») – період часу з моменту розробки проекту до його реалізації

РЕСУРСИ – джерело та арсенал засобів і можливостей, до яких можна вдаватися в міру необхідності з метою виконання певних завдань чи вдосконалення діяльності

СЕРЕДОВИЩЕ ПРОЕКТУ – зовнішні та внутрішні чинники впливу на його підготовку і реалізацію

СОЦІАЛЬНА ДІАГНОСТИКА – процес наукового виявлення та вивчення причинно-наслідкових зв'язків і взаємостосунків у суспільстві, що характеризують його соціально-економічний, культурно-правовий, морально-психологічний, медико-біологічний та санітарно-екологічного стану; визначення соціальних проблем та їх причин, котрі створюють складні життєві ситуації для індивіда, сім'ї, окремих груп

СОЦІАЛЬНА ПРОГРАМА – розділ державних планів економічного та соціального розвитку, який визначає основні цілі та завдання, які належать до соціальної сфери та які мають бути виконані в запланований період, а також головні засоби та шляхи їх здійснення; сукупність, система соціальних заходів, спрямованих на вирішення певної соціальної проблеми

СОЦІАЛЬНЕ ЗАМОВЛЕННЯ – комплекс заходів організаційно-правового характеру, які спрямовані на вирішення соціальної проблеми у межах окремої адміністративно-територіальної одиниці, який здійснюється некомерційними організаціями за рахунок коштів бюджету та інших джерел на основі соціального контракту з органами державної влади чи місцевого самоврядування. При цьому вирішення соціальних проблем здійснюється, як

правило, за допомогою цільових соціальних програм (соціальних проектів), а виконавець соціального замовлення визначається на конкурсній основі.

СОЦІАЛЬНІ ІНІЦІАТИВИ – діяльність різних організацій, об'єднаних ідеєю соціальної активності, турботи про навколишній світ і перетворення його засобами соціальних проектів

СОЦІАЛЬНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ – конкретне уявлення, передбачення і судження про подію, стан соціального об'єкта в майбутньому

СОЦІАЛЬНЕ ПРОЕКТУВАННЯ – комплексна розробка, спрямована на створення науково обґрунтованого та затребуваної моделі бажаного майбутнього з метою її подальшої реалізації в процесі практичної діяльності; побудова конкретних соціальних моделей, прогнозів, заснованих на соціологічних дослідженнях, економічних розрахунках, адміністративних новаціях тощо

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТОМ (проектний менеджмент) – процес керівництва та координації людськими і матеріальними ресурсами протягом життєвого циклу проекту шляхом застосування сучасних методів і технік управління та мінімізації ризиків для досягнення визначених у проекті результатів

УЧАСТЬ – виконання разом з ким-небудь якоїсь роботи, здійснення якоїсь справи; спільна дія, діяльність кого-, чого-небудь; співучасть, співпраця.

ФАНДРЕЙЗИНГ – комплекс заходів, включаючи набір спеціальних технологій, методик і засобів, спрямований на пошук фінансування, необхідного для забезпечення діяльності організації, включаючи реалізацію неприбуткових проектів

Додаток А

Проект

«Запровадження моделі структурної профілактики насильства щодо дитини в м. Києві»

Цільові групи проекту

Цільовою групою проекту будуть діти та сім'ї (зокрема кризові сім'ї / сім'ї з ризиком насильства), а саме:

- приблизно 200 кризових сімей / сімей з ризиком насильства у чотирьох проектних районах міста Києва з щонайменше 300 дітьми в них;
- приблизно 70 дітей, жертв / свідків насильства, яким надано допомогу;
- приблизно 10 000 батьків, які отримали інформаційно-просвітницькі матеріали;
- приблизно 500 школярів, які краще усвідомили проблему насильства та шляхи його попередження.

Бенефіціарії проекти отримують запроваджені якісні інформаційно-просвітні послуги та братимуть участь у різних заходах (тренінги, семінари, інформаційно-просвітні матеріали тощо), покращені соціальні послуги (консультації, психологічно-соціальну підтримка, реабілітація тощо). В рамках проекту для таких сімей передбачається створення "Школи батьківства", роздача інформаційних буклетів про виховання без покарань, запрошення батьків і дітей до недільних шкіл, індивідуальна робота психолога з батьками і дітьми.

Відбір сімей для участі в "Школі батьківства" базуватиметься на рекомендаціях спеціалізованих служб, на обліку яких перебувають сім'ї, де трапляються випадки насильства - соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служб у справах неповнолітніх, педагогів і психологів шкіл і дитячих садочків. Зі згаданими вище службами буде укладено угоди про співробітництво; фахівці служб рекомендуватимуть кризовим сім'ям або сім'ям із ризиком сімейного насильства взяти участь у "Школі батьківства".

Також у результаті виконання проекту всі кризові сім'ї та сім'ї з ризиком насильства отримують доступ до якісних послуг, що надаватимуться фахівцями, підготовленими в рамках проекту, які продовжуватимуть працювати на своїх робочих місцях у сфері запобігання насильству та реагуванню на нього, а також реабілітації жертв насильства.

Прямі бенефіціарії проекту

Бенефіціаріями проекту будуть переважно різні фахівці та служби на місцевому рівні, які працюють у сфері запобігання насильству проти дітей на первинному або вторинному рівні:

1. Місцеві (районні) практики соціальної сфери (соціальні педагоги та психологи соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служби в справах неповнолітніх; члени неурядових організацій; представники церковних організацій) - соціальні педагоги та психологи соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (СССДМ), служби в справах неповнолітніх (ССН); члени неурядових організацій відповідного напрямку; представники церковних організацій, які працюють із дітьми – жертвами насильства та кризовими сім'ями.

30 осіб – 6 осіб із кожного з 4-х пілотних районів Києва і 6 осіб із міських структур. Процес відбору базуватиметься на професійних якостях із врахуванням досвіду й мотивації. Передбачаються заходи проекту для їхнього професійного навчання, ознайомлення з досвідом боротьби з насильством проти дітей в Польщі, а також підготовка тренерів.

2. Психологи та соціальні педагоги шкільних і дошкільних закладів Києва

100 осіб – 25 осіб з кожного з 4-х пілотних районів. Відбір базуватиметься на професійних якостях із врахуванням досвіду та мотивації.

У рамках проекту передбачаються професійне навчання, супервізії та консультації під час роботи.

3. Представники місцевих ЗМІ

20 осіб

У рамках проекту для 20 представників ЗМІ передбачається проведення тренінгів з питань подолання проблем, пов'язаних з насильством проти дітей, а також їхня подальша участь у проведенні інформаційної кампанії "Дитинство без насильства". Представників ЗМІ буде вибрано в рамках спеціально організованого конкурсу для відбору найбільш зацікавлених, мотивованих і кваліфікованих журналістів, які спеціалізуються на висвітленні соціальних питань.

4. Фахівці які працюють у сфері реабілітації дітей - жертв різних видів насильства - психологічного, емоціонального, фізичного, сексуального тощо – (психологи соціальних служб для молоді, дитячі поліклініки, кабінети для підлітків у поліклініках).

25 осіб - 5 осіб із кожного з 4 районів і 5 осіб із міських структур. Відбір базуватиметься на професійних якостях із врахуванням досвіду та мотивації.

У рамках проекту передбачається проведення професійних тренінгів (з приділенням головної уваги реабілітації дітей і методам роботи з агресорами), а також вивчення польського досвіду.

5. Співробітники правоохоронних органів, які працюють зі справами дітей – жертв насильства.

20 осіб – 4 особи з кожного з 4 районів і 4 особи з міських структур.

У рамках проекту передбачено навчальні програми для ознайомлення з особливостями розгляду справ і проведення допитів дітей - жертв насильства.

6. Судді, які розглядають справи дітей – жертв насильства.

20 осіб – 4 особи з кожного з 4 районів і 4 особи з міських установ.

У рамках проекту передбачено навчальні програми з метою прийняття рішень у найкращих інтересах дітей.

Вибір бенефіціаріїв проекту серед бажаючих взяти в ньому участь відбуватиметься в співпраці з організаціями, які працюють у сфері профілактики зловживань проти дітей на місцевому рівні.

7. Викладачі вищих навчальних закладів / студенти спеціальності "соціальна робота" (приблизно 75 осіб)

Викладачі (прибл. 15 осіб) Київського педагогічного університету ім. Грінченка використовуватимуть розроблену методичку профілактики зловживань проти дітей; нову методичку буде включено в нову навчальну програму з питань профілактики зловживань проти дітей для студентів спеціальності "соціальна робота" (прибл. 60 на рік).

Непрямі бенефіціарії проекту:

Проект матиме непрямий вплив на загальне населення 4-х районів Києва (приблизно 600 000 людей), де буде проведено інформаційні компанії, а також конкурси місцевих ініціатив із проведення заходів профілактики насильства проти дітей.

Вміст проектної пропозиції

Загальною метою проекту є: Зменшити кількість випадків сімейного насильства проти дітей в м. Києві

Показники впливу:

- Зменшення кількості випадків насильства проти дітей в м. Києві
- Досвід проекту сприяє покращанню системи захисту дітей в Україні.

Мета проекту:

Покращання соціальних послуг для сімей і дітей у сфері профілактики насильства проти дітей, зокрема для кризисних сімей у 4 пілотних районах м. Києва.

Показники впливу:

- Кількість видів і загальна кількість якісних соціальних послуг у сфері профілактики насильства проти дітей та реабілітації жертв насильства, спеціально розрахованих на певні цільові групи, зросла на 80% по завершенні проекту
- Кількість профілактичних заходів, розроблених і впроваджених міжгалузевими командами, зросла на 50%

Результати, заходи, вплив та засоби перевірки проекту

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<p>Результат 1: Практики соціальної сфери отримали знання та навички з надання соціальних послуг на місцевому рівні у сфері профілактики насильства проти дітей та реабілітації постраждалих.</p>	<p>Щонайменше 50% практиків соціальної сфери, які працюють у сфері профілактики насильства проти дітей і реабілітації постраждалих у 4 районах навчилися сучасним інноваційним підходам і застосовують їх у своїй щоденній роботі.</p>	<p>Покращання якості та доступу до соціальних послуг у сфері профілактики сімейного насильства проти дітей і реабілітації постраждалих для щонайменше 200 сімей (зокрема сімей у кризових ситуаціях і з ризиком насильства) у 4 районах.</p>	<p>Результати оціночного моніторингу. Навчальні програми. Звіти/записи тренінгів Оціночні форми тренінгу, заповнені учасниками Опитування для з'ясування задоволення клієнтів Звіти ССМ Звіти/документи супервізії</p>
<p><i>Захід 1.1</i> Тренінг для тренерів для подальшої роботи в громаді з наступних питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Права дитини як основа сімейної освіти"; - "Тренінг для тренерів" для застосування методів активної участі для поширення отриманої інформації серед різних цільових груп у громаді (вчителів, шкільних психологів, батьків тощо); - Розвиток дитини в ранньому віці / відповідальне батьківство"; - "Позитивне батьківство і розвиток батьківської компетентності". - "Виховання без покарання". 	<p><i>Результат 1.1.</i> Щонайменше 25 місцевих практиків соціальної сфери пройшли навчання як тренери з питань дотримання прав дитини та профілактики насильства проти дітей; вони навчилися знанням та навичками для ефективної профілактики сімейного насильства проти дітей (зокрема, ознайомилися з польським досвідом) та можуть застосовувати їх у своїй щоденній роботі з дітьми та сім'ями</p>		<p>Програма тренінгу Звіти/документи тренінгу Оціночні форми тренінгу Список тренерів Звіти ССМ і Київської міської державної адміністрації (КДМА).</p>
<p><i>Захід 1.2</i> Ознайомчий візит групи київських фахівців (15 осіб) до Польщі з метою ознайомлення з досвідом цієї країни в сфері профілактики сімейного насильства</p>	<p><i>Результат 1.2.</i> Українські фахівці ознайомилися з польським досвідом профілактики насильства в сім'ї.</p>		<p>Звіти/документи відвідування Список учасників відвідування. Матеріали з відвідування служб/установ Оціночні форми Кількість статистичних ТБ / радіопередач місцевих ЗМІ про проблему</p>

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<p><i>Захід 1.3</i> Передавання інформації, знань, навичок, звичок, методів роботи від підготовлених тренерів ширшому колу фахівців, які безпосередньо працюють із дітьми і сім'ями</p>	<p><i>Результат 1.3.</i> 100 психологів і соціальних педагогів шкільних і дошкільних закладів підготовлено на місцевому рівні підготовленими тренерами; вони використовують отримані знання та навички в щоденній роботі.</p> <p><i>Результат 1.4.</i> Підготовлені фахівці отримують підтримку інформаційними та навчальними матеріалами.</p>	<p>Програми тренінгу</p> <p>Звіти/документи тренінгу</p> <p>Оціночні форми</p> <p>Звіти СССДМ Київської міської державної адміністрації (КДМА).</p> <p>Звіти супервіз</p> <p>Інформаційно-просвітницькі матеріали</p>	
<p><i>Захід 1.4.</i> Тренінги для практиків соціальної сфери (соціальні працівники, фахівці служб у справах неповнолітніх, лікарі, представники НУО і релігійних організацій) з питань виявлення випадків насильства проти дітей на ранньому етапі.</p>	<p><i>Результат 1.5.</i> Підготовлено 25 тренерів для тренерів із питань сучасних інноваційних підходів і методик роботи з кризовими сім'ями / сім'ями з ризиком сімейного насильства для виявлення і попередження насильства на ранній стадії.</p>	<p>Програми тренінгу</p> <p>Звіти/документи тренінгу</p> <p>Список тренерів</p> <p>Оціночні форми</p>	
<p><i>Захід 1.5.</i> Передавання інформації, знань, навичок, звичок, методів роботи від підготовлених тренерів ширшому колу фахівців, які безпосередньо працюють із дітьми і сім'ями</p> <p><i>Детальніше про захід:</i></p>	<p><i>Результат 1.6.</i> 100 практиків соціальної роботи ознайомилися з інноваційними підходами і методами роботи з кризовими сім'ями / сім'ями з ризиком сімейного насильства для виявлення і попередження насильства на ранній стадії та використовують їх у своїй щоденній роботі.</p>	<p>Звіти/документи від підготовлених фахівців</p> <p>Форми для оцінювання та зворотного зв'язку</p> <p>Звіти супервіз</p>	
<p><i>Захід 1.6.</i> Тренінги для фахівців, які працюють для реабілітації дітей – жертв різних видів насильства – психологічного, емоційного, фізичного сексуального тощо (психологи соціальних служб для молоді, клініки для молоді, кабінети для підлітків у поліклініках)</p>	<p><i>Результат 1.7.</i> 25 практиків соціальної роботи ознайомилися з інноваційними підходами і методами реабілітації дітей і сімей, постраждалих від насильства та використовують їх у своїй щоденній роботі.</p>	<p>Програми тренінгу</p> <p>Звіти/документи тренінгу</p> <p>Список тренерів</p> <p>Оціночні форми</p>	

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<i>Захід 1.7.</i> Тренінг для співробітників правоохоронних органів	<i>Результат 1.8.</i> 20 представників правоохоронних органів і суддів ознайомилися з сучасними підходами та методами розгляду справ, проведення слідства та прийняття найкращих рішень в інтересах дитини - жертви насильства.		Програми тренінгу Звіти/документи тренінгу Оціночні форми Звіти супервіз
<i>Захід 1.8.</i> Тренінг у прийнятті рішень у найкращих інтересах дитини для суддів	<i>Результат 1.9.</i> 20 місцевих фахівців отримали навчання та використовують спеціальні психологічні служби та спеціально оснащені кімнати для допитів дітей.		
	<i>Результат 1.10.</i> 20 суддів районних судів отримали навчання з питань прийняття рішень у найкращих інтересах дитини.		Програми тренінгу Звіти/документи тренінгу Оціночні форми Звіти про співбесіди

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<p><u>Результат 2:</u> Постачальники соціальних послуг на місцевому рівні в 4-х пілотних районах Києва у сфері профілактики насильства проти дітей почали працювати ефективніше.</p>	<p>Збільшення на 20% виявлення випадків насильства проти дітей в сім'ях, загальноосвітніх і інтернатних навчальних закладах на ранній стадії. Запроваджено щонайменше дві нових реабілітаційних служби на районному рівні для дітей, постраждалих від сімейного насильства. Щонайменше 30 дітей отримали нові послуги.</p> <p>Система соціальних послуг (зокрема психологічна підтримка), яка сприяє зменшенню рівня насильства проти дітей в сім'ї, є доступною для щонайменше для 200 сімей в кризових ситуаціях / із ризиком зловживань проти дітей</p> <p>Проведено щонайменше 20 співбесід у спеціально облаштованій кімнаті зі сприятливою ("дружньою") атмосферою.</p>	<p>Кількість видів якісних соціальних послуг, пов'язаних із профілактикою і реабілітацією у сфері сімейного насильства проти дітей у пілотних районах збільшилась на 50%</p>	<p>Навчальна програма Експертне оцінювання навчальної програми Звіти/документи тренінгів Оціночні форми Звіти ССМ і ССМ Документація ССМ Звіти про доповіді спеціальній кімнаті зі сприятливою атмосферою.</p>

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<p><i>Захід 2.1.</i> Робота із сім'ями та батьками (зокрема із сім'ями з ризиком насильства проти дітей) з метою профілактики насильства проти дітей</p>	<p><i>Результат 2.1</i> Щонайменше 200 сімей у кризових ситуаціях/із ризиком насильства в м. Києві отримали знання та навички ефективного виховання дітей різного віку без використання насильства (психологічного, емоційного, фізичного тощо) через нові соціальні послуги на місцевому рівні. Запроваджені послуги надаються регулярно і є доступними (зручне розташування, зручний час надання послуг тощо) та з відповідною якістю.</p> <p><i>Результат 2.2.</i> Інформаційно-рекламні матеріали з питань виховання без насильства є доступними для щонайменше 10 000 батьків у громадах.</p> <p><i>Результат 2.3.</i> Щонайменше 200 сімей у кризових ситуаціях / із ризиком сімейного насильства отримали якісні соціальні послуги / психологічно-соціальну підтримку протягом року</p>	<p>Результати оціночного моніторингу</p> <p>Звіти ССМ і місцевих органів влади</p> <p>Звіти/документи супервізії</p>	
<p><i>Захід 2.2.</i> Облаштування кімнати для допитів дітей – жертв або свідків насильства, підготовка фахівців для роботи в ній</p>	<p><i>Результат 2.4.</i> Спеціальна кімната зі сприятливою атмосферою для допитів дітей—жертв або свідків насильства облаштована та функціонує</p>	<p>Контакт на рівні і облаштування кімнати</p> <p>Звіти/документи допитів</p> <p>Звіти ССМ і С</p>	
<p><u>Результат 3</u> Зросло усвідомлення проблеми насильства проти дітей серед населення, різні групи громади мобілізовано для боротьби з проблемами, пов'язаними з насильством проти дітей</p>	<p>Щонайменше 10% широкої громадськості в 4 районах проекту усвідомлюють проблему сімейного насильства та її вплив на суспільство. Усі заходи проекту виконуються з використанням міжгалузевого підходу</p>	<p>На місцевому рівні виконуються розроблені та затверджені довгострокові плани</p> <p>Результати оцінювання кампанії (опитування, фокус-групи тощо)</p> <p>Спільні плани/програми</p> <p>Офіційні звіти ССМ і Київської міської державної адміністрації (КМДА)</p>	

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<i>Захід 3.1.</i> Тренінги для 20 представників ЗМІ по проблемі насильства проти дітей в сім'ї.	<i>Результат 3.1.</i> 20 представників ЗМІ пройшли навчання з питань подолання проблем, пов'язаних із сімейним насильством проти дітей та взяли активну участь у проведенні інформаційної кампанії "Дитинство без насильства"		Програми тренінгів Звіти/документи тренінгів Оціночні форми Публікації в ЗМІ після тренінгів
<i>Захід 3.2.</i> Інформаційна кампанія "Дитинство без насильства"	<i>Результат 3.2.</i> Усвідомлення проблеми сімейного насильства проти дітей у громаді зросло в 4 пілотних районах завдяки кампанії "Дитинство без насильства", 10% представників громади впізнають щонайменше один тип матеріалів кампанії		Угоди з місцевими ЗМІ Повідомлення місцевих ЗМІ Звіти місцевих ЗМІ і агентства з розміщення Угоди з Інтернет-фахівцями Результати оцінювання кампанії (опитування, фокус-групи тощо)
<i>Захід 3.3.</i> Створення та організація діяльності координаційної групи для розробки плану дій "Профілактика сімейного насильства проти дітей, компетентне втручання в таких сім'ях, реабілітація дітей – жертв насильства", а також покращання співпраці між різними секторами в цій сфері	<i>Результат 3.3.</i> Розроблено та прийнято план дій "Профілактика, втручання та реабілітація" стосовно дітей, постраждалих від сімейного насильства.		Програми та протоколи засідань робочих груп Спільні плани/програми Офіційні звіти ССМ і Київської міської державної адміністрації (КМДА) Веб-сайт КМДА
<i>Захід 3.4.</i> Два семінари по проблемам налагодження співпраці між різними урядовими та неурядовими організаціями в сфері профілактики, втручання та реабілітації	<i>Результат 3.4.</i> Запроваджено ефективну співпрацю між різними учасниками на місцевому (районному) рівні для поєднання зусиль у сфері профілактики, реагування і реабілітації.		Програми семінарів Звіти семінарів Спільні плани/програми Офіційні звіти ССМ і Київської міської державної адміністрації (КМДА)

РЕЗУЛЬТАТИ/ЗАХОДИ ПРОЕКТУ	РЕЗУЛЬТАТИ		ЗАСОБИ ПЕРЕВІРКИ
	Показник результатів	Вплив	
<i>Захід 3.5.</i> Розробка та публікація інформаційно-методичних матеріалів по результатам проекту	<i>Результат 3.5.</i> Висновки та рекомендації проекту є доступними для представників інших регіонів України		Угода типографією Експертне оцінювання публікації Список розповсюдження
<i>Захід 3.6.</i> Заключна конференція для представлення результатів проекту	<i>Результат 3.6.</i> Результати проекту (уроки, моделі, інструменти, методики) розповсюджуються серед НУО, відповідних державних установ, а також фахівців, які працюють із дітьми та сім'ями.		Програма оціночної конференції Список учасників Матеріали ЗМІ заклучну конференцію
<u>Результат 4.</u> Проводився систематичний оціночний моніторинг пілотного проекту, розроблено концепцію запровадження в більшому масштабі	Розроблено і представлено щонайменше однієї донорській організації концепцію продовження / розширення проекту на його основі доведеної ефективності	Розроблену модель профілактики на місцевому рівні сімейного насильства проти дітей з доведеною ефективністю підтримано щонайменше одним іншим донором протягом 6 місяців по завершенні проекту.	План оціночного моніторингу Звіти оціночного моніторингу Думки експертів
<i>Захід 4.1.</i> Проведення дослідження для оціночного моніторингу	<i>Результат 4.1.</i> Проведено аналіз ефективності заходів/послуг через дослідження результатів оціночного моніторингу; є дані щодо ефективності заходів проекту.		Звіти оціночного моніторингу Думки експертів
<i>Захід 4.2.:</i> Розробка проектної концепції та пропозиції для представлення іншому донору (наприклад, Делегації Європейської комісії в Україні)	<i>Результат 4.2.</i> Розроблено проектну пропозицію для <i>продовження/поширення</i> проектної моделі (наприклад, для Делегації Європейської комісії в Україні)		Наявність проектної пропозиції Офіційна відповідь донора пропозицію

Виконання подібного проекту передбачає значні зміни внаслідок запровадження нових послуг та покращання процесу надання послуг для дітей на всіх трьох етапах профілактики сімейного насильства (первинної, вторинної та третинної). Тому планується протягом усього проекту проводити дослідження з оціночного моніторингу відповідних питань (тобто, періодичне дослідження з постійним спостереженням за об'єктом).

Мета дослідження: порівняти, на початку та наприкінці проекту, кількість, кількість видів і якість послуг у сфері захисту прав дітей, які постраждали від насильства, їхньої реабілітації, методів роботи з сім'ями, де використовується насильство проти дітей. Досліджуватимуться послуги, які надаються різним групам населення (державою, неурядовими та релігійними організаціями), а також рівень співпраці між усіма секторами в наданні таких послуг. Наприкінці проекту досліджуватимуться чинники, які сприяли змінам у кількості, кількості видів і якості наданих послуг, з метою визначення впливу проекту на досягнення загальної мети проекту. На мою думку, дослідження повинно також визначити зменшення рівня самого насильства та збільшення усвідомлення проблеми. Певною мірою недостатньо приділяти увагу тільки реалізації моделі та покращанню послуг.

Вплив проекту на цільові групи / бенефіціаріїв представлено в таблиці

Цільові групи проекту	Вплив	Показники результатів
Цільові групи проекту		
<i>Батьки</i>	<p>Нові інформаційні та просвітницькі послуги у сфері відповідального батьківства та покращання батьківської компетентності та навичок є доступними на батьків (зокрема кризових сімей/сімей із ризиком насильства) на рівні громади</p> <p>Надається систематична психологічна підтримка сімей (зокрема кризових сімей/сімей із ризиком насильства) різними закладами</p>	<p>Щонайменше 200 сімей взяли участь у діяльності новоствореної "Школи батьківства" на рівні громади</p> <p>Новостворені послуги надаються регулярно, доступними (зручне розташування, зручний надання тощо) та мають відповідну якість</p> <p>Інформаційно-рекламні матеріали про виховання без насильства є доступними щонайменше 100 батьків у громадах</p> <p>Щонайменше 200 кризових сімей / сімей із ризиком насильства отримали якісні соціальні послуги / психологічну підтримку протягом</p>

Цільові групи проекту	Вплив	Показники результатів
<i>Діти</i>	<p>Діти – свідки / жертви насильства мають можливість давати свідчення в "дружньому" оточенні.</p> <p>Судові рішення приймаються в найкращих інтересах дітей</p> <p>Кваліфікований персонал у 4-х районах раніше звертає увагу на дітей, які страждають від сімейного насильства</p> <p>Діти в 4-х районах, які постраждали від сімейного насильства, мають доступ до якісних послуг із реабілітації</p> <p>Діти та школярі більше знають про проблему сімейного насильства проти дітей і відповідні служби</p>	<p>Використовується створена спеціальна кімната особливою "дружньою" атмосферою для допитів дітей свідків/жертв насильства</p> <p>Проведено щонайменше 20 допитів у спеціальній кімнаті</p> <p>Переглянуто в найкращих інтересах дітей щонайменше 20 судових справ</p> <p>Виявлення випадків сімейного насильства в загальноосвітніх та інтернатних закладах на ранній стадії зросло на 20%</p> <p>На місцевому рівні запроваджено щонайменше дві нові послуги з реабілітації дітей, постраждалих від сімейного насильства</p> <p>Щонайменше 30 дітей скористалися новими послугами</p> <p>Щонайменше 500 дітей і школярів залучено місцевих заходів в рамках інформаційної кампанії "Дитинство без насильства"</p>
Бенефіціарії проекту		

Цільові групи проекту	Вплив	Показники результатів
<p><i>Практики соціальної сфери на рівні громади (району) (соціальні педагоги та психологи соціальної служби для сімей, дітей та молоді, служби в справах неповнолітніх, члени неурядових та релігійних організацій)</i></p>	<p>Практики соціальної сфери мають необхідні навички для розробки та реалізації якісних послуг у сфері профілактики насильства проти дітей та реабілітації на місцевому рівні</p>	<p>Підготовлено 30 тренерів для тренерів (Т) питань дотримання прав дитини та профілактики насильства проти дітей для подальшого навчання місцевих (районних) фахівців</p> <p>100 психологів і соціальних педагогів шкільних і дошкільних закладів навчаються на місцевому (районному) рівні підготовлені тренерами для тренерів та отримують підтримку інформаційними і навчальними матеріалами</p> <p>Щонайменше 90% підготовлених практиків соціальної сфери отримали підтримку у вигляді консультацій і супервізії</p> <p>Польський досвід профілактики сімейного насильства є доступним для українських фахівців</p> <p>25 тренерів для тренерів підготовлено з метою вивчення випадків насильства в соціальній роботі із сім'ями в кризових ситуаціях / із ризиком насильства</p> <p>Навчено підготовленими тренерами для тренерів і підтримуються інформаційними і навчальними матеріалами на місцевому (районному) рівні 100 місцевих фахівців (соціальних працівників, фахівців служби в справах неповнолітніх, лікарів, психологів, представників НУО та релігійних організацій тощо)</p> <p>25 тренерів для тренерів підготовлено з питань надання реабілітаційних послуг дітям, постраждалим від насильства</p> <p>Підготовлено 100 місцевих спеціалістів з питань надання на місцевому (районному) рівні реабілітаційних послуг дітям, постраждалим від насильства</p> <p>Підготовлено 20 фахівців для використання спеціальних соціально-психологічних послуг та спеціально облаштованих кімнат для допитів дітей, які використовують набуті навички в практичній діяльності</p>

Цільові групи проекту	Вплив	Показники результатів
<i>Представники правоохоронних органів і судді</i>	Співробітники правоохоронних органів і судді використовують сучасні підходи та методи розгляду справ, проведення розслідування і приймають рішення в найкращих інтересах дітей - жертв насильства	20 представників правоохоронних органів пройшли навчання з питань сучасних підходів і методик розгляду справ, проведення допитів і прийняття рішень в інтересах дитини – жертви насильства 20 суддів пройшли навчання та використовують методи прийняття судових рішень у найкращих інтересах дитини
<i>Представники місцевих (районних) адміністрацій, керівники, відповідальні за прийняття рішень</i>	Налагоджено ефективну співпрацю між різними організаціями та установами на місцевому (районному) рівні для поєднання зусиль у сфері профілактики, реагування та реабілітації	Зусиллями різних служб і груп розроблено спільний план дій "Профілактика, реагування та реабілітація" стосовно дітей—жертв сімейного насильства. План затверджено для виконання рішеннями 4 районних рад. Щонайменше 3 інших районів міста ознайомлені з досвідом проекту Щонайменше 20 представників міських і обласних державних служб, НУО та релігійних організацій з інших регіонів України отримали розробки/матеріали проекти для реалізації проекту у своєму регіоні в майбутньому Висновки та рекомендації проекту є доступними для зацікавлених осіб в інших регіонах України
<i>Представники ЗМІ</i>	Представники ЗМІ узнали більше про проблему насильства проти дітей і заходи щодо її вирішення	20 представників ЗМІ пройшли навчання з питань вирішення проблеми сімейного насильства проти дітей та беруть активну участь у проведенні інформаційної кампанії "Дитини без насильства" Запроваджено постійний обмін інформацією про практики соціальної роботи і фахівцями ЗМІ для висвітлення цієї теми
<i>Викладачі /студенти факультетів/ кафедр соціальної роботи</i>	У навчальну програму з підготовки студентів за фахом "соціальна робота" включено питання профілактики насильства проти дітей	Розроблено щонайменше 2 навчальні програми, які включено в розклад Протягом року щонайменше 60 студентів проходять навчання з питань профілактики зловживань проти дітей в Київському педагогічному університеті ім. Грінченка
Непрямі бенефіціарії проекту		

Цільові групи проекту	Вплив	Показники результатів
<i>Широка громадськість пілотних районів</i>	У пілотних районах збільшився рівень усвідомлення проблеми сімейного насильства та його впливу на суспільство	Щонайменше 10% загального населення узні матеріали інформаційної кампанії (серед 600 в 4 громадах (районах))

Сталий розвиток проекту забезпечуватиметься кількома чинниками:

1. Проектом передбачається навчання та підвищення кваліфікації фахівців, які вже працюють у сфері профілактики сімейного насильства проти дітей (соціальні працівники та педагоги, психологи шкільних і дошкільних закладів, судді, співробітники правоохоронних органів, представники НУО). По завершенні проекту вони продовжуватимуть працювати в цій сфері при підтримці Київської міської державної адміністрації (КМДА) та її відповідними структурами (соціальна служба для сімей, дітей і молоді, служба у справах неповнолітніх). Використовуючи модель тренерів для тренерів для каскадного навчання, підготовлені тренери для тренерів продовжуватимуть підготовку фахівців різних організацій в пілотних районах.

Також представниками партнера проекту, Київського педагогічного університету ім. Грінченка, буде проведено експертне оцінювання навчальних програм, для цього буде підписано спеціальну угоду.

Показники сталого розвитку:

- щонайменше 80% учасників тренінгів продовжують працювати у своєму районі по завершенні тренінгу/до завершення проекту;
- щонайменше дві навчальні програми з профілактики насильства проти дітей запроваджено в Університеті;
- модель проекту репліковано щонайменше в 1 громаді за межами Києва.

2. 4. Проектом передбачається запровадження нових послуг (наприклад, проведення "Школи батьківства") у сфері профілактики насильства проти дітей для дітей і сімей в кризових ситуаціях / із ризиком насильства проти дітей.

Показник сталості:

- щонайменше 2 нових послуги фінансуватимуться місцевими адміністраціями по завершенні проекту.

Надання таких послуг буде закріплено нормативними актами адміністрацій пілотних районів як частина спільного плану дій "Профілактика, реагування і реабілітація" для дітей – жертв сімейного насильства. Буде підписано спеціальну угоду між ВФБД та адміністраціями пілотних районів із зазначенням зобов'язань щодо продовження надання зазначених послуг. По завершенню проекту районні адміністрації відповідатимуть за фінансування відповідних заходів.

3. Проектом передбачено проведення тренінгу для журналістів місцевих ЗМІ.

Показник сталості:

- Щонайменше 50% журналістів, які взяли участь у тренінгу, підготували публікації для місцевих ЗМІ належної якості;
- що найменше 50% журналістів, які взяли участь у тренінгу, продовжують висвітлення проблеми в місцевих ЗМІ.

4. Проектом передбачено запровадження міжгалузевої співпраці між різними установами при виконанні моделі "Профілактика, реагування та реабілітація дітей - жертв сімейного насильства". *Показник сталості:* представники різних установ і суспільних груп знають про функції, сфери діяльності та відповідальності одне одного, а також про те, як інші учасники структурної моделі можуть допомогти дитині - жертві насильства. Розроблено й затверджено план спільних дій із запобігання сімейному насильству на кілька років.

Показник сталості:

- Місцевими адміністраціями розроблено та затверджено для виконання відповідні плани.

5. Інформаційно-методичні матеріали, розроблені в рамках проекту, а також висновки та рекомендації для запровадження моделі поширено серед представників інших районів м. Києва. Розроблені в рамках проекту методики, а також досвід проекту із запровадження на рівні громади моделі для профілактики зловживань проти дітей буде представлено Міністерству в справах сім'ї, молоді та спорту для подальшого поширення.

Показник сталості:

- *методичні матеріали, розроблені в рамках проекту, а також висновки та рекомендації для поширення моделі рекомендовано Міністерством в справах сім'ї, молоді та спорту;*

- *модель реалізовано в щонайменше ще одному районі м. Києві;*

- *модель реалізовано в щонайменше в одному районі за межами м. Києва.*

6. Проектом передбачено розроблення концепції проекту для подання іншому донору для продовження підтримки заходів у сфері профілактики насильства проти дітей. Концепція базуватиметься на уроках і досягненнях даного проекту.

Методика виконання проекту

Обрані методичні підходи базуються на головних принципах соціальної роботи в громаді:

- *самомобілізація членів громади для участі прийнятті рішень, які стосуються важливих проблем життя громади;*
- *організація соціальної роботи/соціальних послуг відповідно до потреб і проблем членів громади;*
- *запровадження міжгалузевої співпраці для найефективнішого використання ресурсів/служб громади.*

Методичною схемою цього проекту є застосування підходу структурної профілактики, який складається з трьох ключових складових:

I. Первинна профілактика

Засобами первинної профілактики насильства проти дітей є заходи, спрямовані на інформування громадськості про наслідки насильства проти дітей та зміни поведінки при вихованні дитини.

Засоби первинної профілактики насильства включають такі види діяльності:

- інформаційні кампанії для кращого усвідомлення проблеми громадськістю;
- відвідування співробітниками соціальної служби та служби охорони здоров'я;
- реалізація освітніх програм із позитивного батьківства та розвитку дитини;
- функціонування телефонної гарячої лінії;
- консультування в громадських центрах тощо.

II. Вторинна профілактика

Засоби вторинної профілактики насильства – обмеження поширення сімейного насильства, зокрема за допомогою надання спеціалізованих послуг сім'ям, які можна віднести до певних груп ризику, або знаходяться в кризовій ситуації, а також через роботу зі службами, які працюють із вищезгаданими сім'ями.

Засоби вторинної профілактики насильства включають такі види діяльності:

- відповідне (реакційне) спостереження та виявлення випадків насильства;
- робота правоохоронних органів і органів юстиції для реагування на випадки насильства.

III. Третинна профілактика

Засоби третинної профілактики насильства – пакет соціальних, освітніх і медично-психологічних заходів, спрямованих на реабілітацію особистого та соціального статусу особи, зокрема, дитини, яка постраждала від насильства. Відповідно соціально-освітня діяльність у рамках третинної профілактики зосереджена в різних центрах надання допомоги особистості: реабілітаційні центри, дитячі клініки, анонімні кабінети.

Засоби вторинної профілактики насильства включають такі види діяльності:

- втручання в сім'ї для зупинення зловживань і недопущення їх у майбутньому;
- реалізація пакета реабілітаційних заходів для реабілітації жертв насильства.

Окремою важливою складовою проекту є розвиток міжгалузевої кооперації між урядовими та неурядовими організаціями та ЗМІ для вирішення проблеми сімейного насильства проти дитини в м. Києві.

Головними партнерами проекту будуть наступні організації:

<i>Партнер проекту*</i>	<i>Роль партнера, рівень співпраці</i>	<i>Зауваження</i>
Міністерство України в справах сім'ї, молоді та спорту, Департамент захисту дітей	Підтримка реалізації проекту, Інформування про сам проект і його виконання через ЗМІ Поширення досвіду проекту	ВФБД має з Міністерством України в справах сім'ї, молоді та спорту угоду про співпрацю. <i>Може бути надано лист підтримки</i>
Київська міська державна адміністрація та її структурні підрозділи	Політична підтримка реалізації проекту Інформування про сам проект і його виконання через ЗМІ Забезпечення зв'язку між підрозділами,	Буде підписано спільний меморандум щодо реалізації

<i>Партнер проекту*</i>	<i>Роль партнера, рівень співпраці</i>	<i>Зауваження</i>
	вчасне інформування про виконання проекту Надає відповідне фінансування для проекту (переважно для розміщення матеріалів у ЗМІ) Поширення результатів проекту Надання соціальних послуг на рівні громади Забезпечення надання соціальних послуг по завершенні проекту	проекту <i>Може бути надано лист підтримки</i>
Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	Головний партнер із реалізації проекту, координація, участь в оціночному моніторингу Пілотне запровадження навчальних матеріалів Реплікація тренінгів у громадах Поширення результатів проекту Надання відповідного фінансування для проекту (заходи на районному рівні)	Буде підписано спільну угоду з виконання проекту
Служба в справах неповнолітніх Відділ освіти Відділ охорони здоров'я	Участь у тренінгах і семінарах Участь у розробці програми "Профілактика сімейного насильства проти дітей, компетентне втручання в таких сім'ях, реабілітація дітей – жертв насильства" Участь в інформаційній кампанії Поширення результатів проекту	
НУО, які працюють у сфері профілактики зловживань проти дітей в м. Києві (прибл. 10 НУО)	Обмін інформаційно-методичними матеріалами, участь у тренінгах, інформаційній кампанії Надання соціальних послуг на рівні громади Поширення результатів проекту	
Київський педагогічний університет ім. Грінченка	Експертне оцінювання навчальних програм Реплікація навчальних програм через включення їх до розладу для студентів Надання наукової підтримки проекту Поширення інформаційно-навчальних матеріалів проекту, його висновків і рекомендацій Поширення результатів проекту	Буде підписано спільну угоду з виконання проекту <i>Може бути надано лист підтримки</i>
Керівники різних місцевих релігійних громад у чотирьох районах проекту, зокрема викладачі/вчителі недільних шкіл для	Обмін інформаційно-методичними матеріалами, спільні заходи, участь у тренінгах, інформаційній кампанії Надання соціальних послуг на рівні громади Поширення результатів проекту	

<i>Партнер проекту*</i>	<i>Роль партнера, рівень співпраці</i>	<i>Зауваження</i>
дітей і батьків		
Релігійна НУО "Віра, надія, любов"	Обмін інформаційно-методичними матеріалами, спільні заходи, участь у тренінгах і семінарах, інформаційній кампанії Надання соціальних послуг на рівні громади Поширення результатів проекту	<i>Може бути надано лист підтримки</i>

Наступні ризики можуть вплинути на проект:

- Загалом інститут соціальної роботи / соціальних послуг (особливо на районному рівні) з дітьми та молоддю в Україні перебуває на ранньому етапі розвитку, часто соціальні служби є невідповідними (через їхню некомпетентність) як до надання послуг із профілактики насильства проти дітей, так і до роботи з дітьми - жертвами насильства. Через це мотивація представників служб, які братимуть участь у проекті, до співпраці/ об'єднання ресурсів для профілактики насильства проти дітей може виявитися низькою. Для зменшення цього ризику для фахівців відповідних установ планується низка заходів для збільшення їхнього потенціалу. Також пропонується підтримувати постійних зв'язок між партнерами, обмінюватися практичним досвідом, інформацією тощо.
- Принципи соціального партнерства ще вважаються новим підходом у практиці соціальної роботи в Україні. Для подолання цього обмеження та безпосереднього передавання досвіду на рівні районів представників Київської міської державної адміністрації буде запрошено взяти участь у тренінгах, семінарах, зустрічах, круглих столах.
- Небажання/низька зацікавленість цільових груп у відвіданні заходів проекту. Для зменшення цього ризику планується проводити більше індивідуальної роботи для збільшення їхньої мотивації через проведення консультацій соціальними педагогами та психологами СССДМ, представниками релігійних організацій та іншими фахівцями.
- Через політичні зміни в Київській міській державній адміністрації може виникнути потреба в додатковому часі для погодження концепції проекту з новими посадовцями. Це може затримати початок виконання проекту до погодження концепції проекту. Також зміні політичної ситуації та соціальної політики можуть змінити пріоритети соціальної політики в місті та призвести до

скорочення соціальних програм. У цьому випадку слід спланувати заходи з лобіювання та просування інтересів та ідей проекту, а також привертати увагу до проблеми керівників, які приймають рішення/місцевих органів влади

Проект

"Школа добрих звичок" для вихованців притулків для дітей м. Києва та Київської області

Розділ I. Актуальність мета і завдання проекту

Актуальність проекту:

Економічні та соціальні кризи призводять до того, що багато дітей опиняються на вулиці. Вони виховуються без батьківського піклування та турботи. Зростаючи на вулиці, діти не можуть засвоїти адекватні принципи та норми поведінки у суспільстві. Вони не мають можливості виробити побутові навички, які необхідні в сучасних умовах життя, навички догляду за собою, навички міжособистісного, міжстатевого спілкування тощо.

У м. Києві станом на 01.04.2007 року на первинному обліку в органах опіки та піклування районних у м. Києві державних адміністрацій перебуває 2931 дитина-сирота та дитина, позбавлена батьківського піклування. На жаль, більшість таких дітей у певні періоди свого життя потрапляють у притулки для дітей служб у справах дітей.

У місті Києві функціонує два державних притулки: міського підпорядкування, що розташований за адресою: пр. Маяковського 28-в, а також районного, що знаходиться по вул. Райдужній, 51. Кожен притулок розрахований на 100 осіб віком 3-18 років. У Київській області функціонує один державний притулок у Макарівському районі, с. Копилів, вул. Макарівська, 31а. Термін перебування у притулку - до 90 днів.

Вихованці притулків – це хлопчики та дівчата, майбутні господарі та господині, сім'янини, батьки. Але негативний батьківський приклад або взагалі його відсутність найчастіше призводить до того, що вони не можуть побудувати гармонійні, щасливі родини, не мають елементарних навичок догляду за собою (зовнішністю, одягом), також у них абсолютно відсутній позитивний досвід побудови стосунків з протилежною статтю, низька культура спілкування, що часто призводить до негативних наслідків.

У час, коли загальнолюдські життєві цінності, що формувались протягом тисячоліть, втрачають свою вагомість, а суспільство стає все більш жорстким та меркантильним, соціальні норми нехтуються повсякчас, постає цілком очевидною необхідність формування нової системи ціннісних орієнтацій, яка б стала дороговказом у побудові власної особистості, здобуття професії, створенні сім'ї, вчасному планованому народженні дітей та їх вихованні, адже родина, як відомо, є фундаментальною ланкою суспільства, а діти, що в ній виховуються – майбутнім держави.

Актуально те, що саме формування ціннісних орієнтацій, навичок безпечної поведінки у ранньому віці впливає на життєву орієнтацію особистості і суспільства в цілому, тому необхідно впливати на формування цих процесів з метою "виправлення помилок" при вихованні та навчанні.

Отже, формування системи цінностей, виховання на основі формування життєвих навичок (безпечної поведінки, прийняття рішення, усвідомленого вибору), подання знань про права і обов'язки є цікавим, складним і водночас необхідним завданням на сьогоднішній день у роботі, особливо, з даною категорією підлітків.

Даний проект передбачає створення та забезпечення функціонування у притулках для дітей м. Києва та Київської області «Школи добрих звичок», що являтиме собою цикл занять для хлопців та дівчат різних вікових груп (від 11 до 18 років) щодо формування ціннісних орієнтацій, *життєвих навичок* та корисних для здоров'я та майбутнього життя звичок. Заняття будуть проводитись групою волонтерів-професіоналів: юристів, психологів, лікарів, перукарів, косметологів, кухарів тощо, які допоможуть дітям засвоїти необхідний базис знань, умінь, навичок для подальшої ефективної організації власного життя. Перед безпосередньою роботою з дітьми волонтери-професіонали пройдуть цикл навчання, організованого спільно з ВГЦ "Волонтер (організацією, що працює з дітьми в притулках протягом з 2002

року), за для оримання в процесі навчальних тренінгів навичкам роботи категорією дітей, що знаходяться у притулках.

Впровадження даного проекту дасть змогу покращити поінформованість дітей про юридичні та духовні аспекти створення гармонійної сім'ї, про ведення господарства, також дасть змогу виробити у вихованців притулків елементарні навички догляду за своєю зовнішністю, навички спілкування з протилежною статтю та етично-естетичні норми і принципи поведінки.

Мета проекту:

Організація та подальша методична координація діяльності "Школи добрих звичок" на базі притулків для дітей міста Києва та Київської області шляхом підготовки груп спеціалістів-волонтерів (*юристів, психологів, лікарів, перукарів, косметологів, кухарів тощо*) до систематичної роботи з вихованцями притулків у напрямку розвитку життєвих навичок та побудови відповідних життєвих перспектив.

Завдання проекту:

1. Спільно з групою залучених до реалізації проекту спеціалістів (працівників притулків для дітей, Київської міської та обласної служби у справах дітей, Київського міського та обласного центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, Київського міського педагогічного університета ім. Б.Д. Грінченка тощо) визначення кола питань, найбільш оптимальних для включення у програму діяльності "Школа добрих звичок";

2. Створення групи волонтерів з числа професіоналів різних галузей (психології, педагогіки, економіки, права, медицини, косметології, дизайну, перукарського мистецтва, пошиву одягу, домоуправління, кулінарії, православної церкви);

3. Підготовка та проведення апробаційного та навчальних тренінгів для групи спеціалістів-волонтерів:

3.1. Розробка програми проведення циклу тренінгів для спеціалістів-волонтерів щодо створення, функціонування, змістового наповнення "Школи добрих звичок":

- морально-етичні засади функціонування "Школи добрих звичок";
- формування здорового способу життя та побудова життєвих перспектив як основа діяльності "Школи добрих звичок";
- особливості роботи з категорією дітей - вихованців притулків для дітей;
- відпрацювання поєднаного комплексу занять "Школи добрих звичок", їх логіки та взаємодоповнюваності.

3.2. створення та друк демонстраційних, методично-інформаційних тренінгових матеріалів та інформаційних буклетів;

3.3. проведення тренінгів (апробаційного та навчальних) для волонтерської групи з залученням фахівців притулків для дітей (психологів, методистів), Київської міської та обласної служби у справах дітей, Київського міського та обласного центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді тощо (4 триденних тренінги для 25-ти осіб);

4. Організація та забезпечення функціонування "Школи добрих звичок" на базі притулків м. Києва та Київської області:

- 4.1. оформлення відповідних домовленостей з адміністрацією притулків;
- 4.2. формування груп дітей - учнів "Школи добрих звичок";
- 4.3. безпосереднє проведення занять групою волонтерів-професіоналів з вихованцями притулків (протягом трьох місяців з однією групою);
- 4.4. моніторинг ефективності функціонування "Школи добрих звичок".

5. Створення на базі ВГЦ "Волонтер" методичного центру "Школи добрих звичок", який координуватиме роботу спеціалістів-волонтерів, що

продовжуватимуть роботу з даної проблематики на базі притулків для дітей, та надаватиме їм інформаційну, консультативну та методичну допомогу.

б. Проведення заключного круглого столу за результатами проекту з залученням фахівців державних, громадських організацій, що були залучені до реалізації проекту, а також представників ЗМІ (1 захід для 25-ти осіб).

Вирішення поставленої проблеми відповідає можливостям керівників проекту, а також основних партнерів - Всеукраїнського громадського центру “Волонтер” та Київського міського центру соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді, Київської міської та Київської обласної служб у справах дітей, Київського міського педагогічного університета ім. Б.Д. Грінченка оскільки мається досвід реалізації подібних проектів, проведення семінарів та тренінгів щодо формування цінностей, здорового способу життя та профілактики ризикованої поведінки серед вихованців притулків для дітей.

Одним з пріоритетних напрямків роботи вище перерахованих держаних партнерських організацій є профілактика негативних явищ у молодіжному середовищі, адже саме молодь – майбутнє нашої країни і нашим завданням є мотивація молоді до ведення здорового способу життя.

ВГЦ “Волонтер”, членами якого є керівники проекту, був ініціатором низки проектів з формування здорового способу життя та профілактики ризикованої поведінки у дитячому, підлітковому та молодіжному середовищі, зокрема, серед вихованців притулків, досвід яких планується використовуватись у ході реалізації даного проекту. Центр має волонтерів, психологів, соціальних педагогів, які можуть забезпечити підготовку волонтерів.

Керівники проекту мають великий досвід участі у реалізації проектів соціальної спрямованості, неодноразово брали участь у організації та проведенні соціально-педагогічних тренінгів та семінарів як для волонтерів, так і для працівників спеціальних закладів для неповнолітніх (притулків,

приймальників-розподільників, виховних колоній).

Розділ 2. План реалізації проекту:

№	Назва етапу	Термін реалізації									Опис заходів для здійснення етапу	Результати здійснення етапу
		Місяць реалізації проекту										
		1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1	Підготовчий етап										Документальне та методичне забезпечення проекту; розробка загальної концепції, навчального плану та програми тренінгів; підготовка методично-інформаційних тренінгових матеріалів; залучення ЗМІ для висвітлення діяльності проекту.	Підготовлена необхідна документальна база для ефективного здійснення проекту, розроблена робоча концепція план та програму тренінгів, видано декілька статей у засобах масової інформації.
											Розробка та друк інформаційних буклетів	1 000 інформаційно-методичних буклетів профілактики ризикованої поведінки та формування здорового способу життя для вихованців притулків
2	Пілотний етап										Проведення апробаційного тренінгу із запрошеними фахівцями (триденний тренінг для 25 осіб)	Проведено апробаційний тренінг для 25 фахівців; проаналізовано позитивні та негативні результати, за необхідністю - внесено зміни до навчально-тренінгової програми
3	Етап навчання										Підготовка та проведення навчальних тренінгів для групи спеціалістів-волонтерів	Проведено 3 тренінги для спеціалістів-волонтерів (25 осіб) з метою підготовки до діяльності з підлітками-вихованцями притулків у рамках «Школи добрих звичок»
4	Етап поширення інформації										Здійснення профілактичної роботи підготовленими спеціалістами	Створено діючу систему проведення профілактичної тренінгової роботи з дітьми та підлітками, що перебувають у притулку, у рамках "Школи добрих звичок"

											Створення на базі ВГЦ "Волонтер" методичного центру "Школи добрих звичок"	Координація роботи спеціалістів-волонтерів, надання їм інформаційної, консультативної та методичної допомоги.
5	Етап підведення підсумків										Проведення круглого столу за результатами проекту, складення звітів.	Підведено підсумки проекту; створено рекомендації щодо подальшої діяльності у даному напрямку; складено загальний звіт на базі отриманих звітів.

На всіх етапах проекту планується залучення засобів масової інформації з метою висвітлення діяльності та інформування громадськості щодо результатів проекту, а також зацікавлення підлітків, молодих та дорослих людей щодо отримання якомога детальнішої інформації щодо даної проблеми.

Розділ 3. Ресурси, необхідні для реалізації проекту

Організації, які буде залучено до реалізації проекту:

- Всеукраїнський громадський центр "Волонтер", юридична адреса: вул. Б. Хмельницького, 44.
Організаційно-методична та технічна допомога, база для організації навчання спеціалістів-волонтерів, фахівці.
- Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, адреса: вул. Довженка, 2.
Методична допомога у підготовці програми тренінгів та підготовці фахівців, приміщення для організації заходів, технічна допомога.
- Київська служба у справах дітей, адреса: вул. Дехтярівська, 3а.
Методична допомога у підготовці програми тренінгів та підготовці фахівців.
- Київська обласна служба у справах дітей, адреса: м. Київ, пл. Лесі Українки, 1.
Методична допомога у підготовці програми тренінгів та підготовці фахівців.

Розділ 4. Кінцевий результат проекту

Короткострокові результати:

По закінченні проекту:

1. Реалізація проекту дасть можливість запровадити систематичну роботу з дітьми, що перебувають у притулках, у напрямку формування цінностей, зокрема здоров'я та сім'ї, життєвих навичок та орієнтацій, що

допоможуть планувати своє майбутнє, працевлаштовуватись, створити гармонійну родину тощо.

2. Засвоєння дітьми, які перебувають у притулках, ціннісних орієнтацій, елементарних навичок гігієни, безпечної поведінки, ведення домашнього господарства та сімейного бюджету, формування поняття усвідомленого батьківства, знань про свої права та обов'язки дасть можливість дітям побудувати нові життєві перспективи, по іншому планувати своє майбутнє.

3. Проводячи роботу на базі притулків з дітьми спеціалісти-волонтери зможуть залучати молодих людей, представників громадських молодіжних організацій, що сприятиме актуалізації проблеми серед молодіжних кіл.

4. Круглий стіл, що буде проведено за результатами проекту, дасть змогу привернути увагу громадськості та державних установ до проблем самовизначення та здоров'я й подальшого життя дітей, які знаходяться у притулках для дітей.

Довгострокові результати проекту:

1. Поширення роботи у цьому напрямку діяльності на більшість притулків України, через залучення волонтерів з числа студентів, а також спеціалістів.

2. Покращення поінформованості дітей даної категорії щодо створення повноцінно функціонуючої сім'ї, небезпек ризикованої поведінки та шляхів її попередження, засад здорового способу життя сприятиме захисту прав дітей, покращенню їх здоров'я та усвідомлення ними його цінності у майбутньому.

3. Формування у дітей, підлітків та молоді, що більшість часу проводять на вулиці та є вихованцями притулків для дітей, елементарних навичок ведення здорового способу життя, надання інформації про способи попередження небезпек, відповідальної поведінки, планування майбутнього тощо дасть їм можливість захистити себе, зберегти здоров'я та репродуктивні функції, дасть можливість протистояти негативним впливам середовища, з якими вони часто стикаються вдома та на вулиці, і в подальшому створити гармонійні сім'ї.

Довготривалість проекту:

Після впровадження проекту у притулках для дітей міста Києва та Київської області за допомогою інноваційних методів буде проводитись систематична робота щодо формування життєво важливих навичок у середовищі дітей та підлітків. Підготовані спеціалісти-волонтери зможуть провести відповідну навчальну роботу зі своїми колегами (волонтерами, залученими на подальших етапах впровадження проекту), поширивши знання щодо використання інноваційних методів профілактики негативних явищ.

Підвищення рівня компетентності з даного питання волонтерів, працівників притулків, а через проведення ними відповідної роботи, дітей та підлітків, дасть змогу поширити знання щодо ведення ЗСЖ, а отже буде зроблено важливий крок для вирішення даної проблеми у країні.

Подальше просування інтересів проекту може створити умови для його впровадження в інших регіонах України.

Таким чином, можемо стверджувати, що більше ресурсів (матеріальних, фінансових, інтелектуальних, людських) буде виділено в майбутньому на розв'язання даної проблеми в Україні.

Розроблена програма тренінгів може бути використана рядом організацій, що проводять освітню роботу з дітьми та підлітками (школи, гуртки, громадські організації тощо). Таким чином, залучення різних організацій до подальшої реалізації проекту сприятиме покращанню становища підлітків і молоді в країні, затвердження засад здорового способу життя.

Виконавець проекту _____

Проект «Молодіжні інтерактивні театри вуличного дійства як форма пропаганди гендерної рівності “Мистецтво усвідомлення права”»

Мета проекту:

Популяризація ідей гендерної рівності як складової дотримання прав людини шляхом організації, розвитку та активної діяльності молодіжних інтерактивних театрів вуличного дійства.

Завдання проекту:

1. Підготовка робочої документації; розробка загальної концепції, навчального плану та програми семінару по підготовці тренерів-організаторів молодіжних театрів вуличного дійства. Залучення ЗМІ для висвітлення діяльності проекту.
2. Запрошення майбутніх тренерів-організаторів (близько 25 осіб) з 12 областей України та м. Києва (представники громадських організацій, що працюють у сфері надання рівних можливостей). Підбір тренерського складу для проведення чотириденного семінару “Молодіжний театр вуличного дійства як форма пропаганди гендерної рівності”. Розробка та друк методичних рекомендацій та роздаткових матеріалів по створенню молодіжних театрів вуличного дійства.
3. Проведення семінару для 25 осіб з регіонів та м. Києва з метою підготовки тренерів-організаторів молодіжних вуличних театрів (Street-Happening) за методикою “Peer Education”.
4. Залучення до роботи молодіжних вуличних театрів волонтерів та створення тренерами діючих театральних груп у регіонах України. Апробація та вдосконалення театральних дійств у школах, ПТУ, технікумах, на площах та вулицях міст України.
5. На базі ресурсного центру імені Андрія Муравйова-Апостола, створеного Християнським Дитячим Фондом у рамках проекту “Соціальна освіта в Україні”, організація постійно діючого консультативного відділу з метою надання діючим театрам інформаційної, методичної та консультативної допомоги з питань гендерної рівності та інформаційно-методичної допомоги бажаючим запровадити роботу за методикою “Street-Happening” з метою пропаганди прав людини.
6. Проведення Конференції “Інноваційні методи та форми у вуличній соціальній роботі”, участь в якій братимуть організатори та волонтери театрів вуличного дійства, активісти державних та громадських організацій, що працюють у сфері надання рівних можливостей, представники жіночих ГО та ЗМІ, а також проведення у рамках Конференції виступів театрів вуличного дійства та Ярмарка молодіжних організацій – учасниць конференції.

7. Підведення підсумків проекту. Здійснення оцінки досягнення цілей проекту, створення інформаційно-методичного посібника за результатами проекту, враховуючи досвід проведення Конференції та виступів театрів вуличного дійства.

Опис проблеми

На сьогодні в Україні досить актуальною є проблема забезпечення дотримання у суспільстві прав людини. Адже, саме дотримання прав людини є запорукою побудови громадянського суспільства, до якого ми прагнемо. Найболючішим і найсуперечливішим у сфері прав людини є питання гендерної рівності – забезпечення рівних прав для чоловіків і жінок.

На даний час у нашій країні функціонує багато програм, спрямованих на вирішення питань гендерної рівності, але ще занадто рано говорити про розв'язання проблеми, що підтверджують результати багатьох соціологічних досліджень.

Так, за даними Київського Інституту Гендерних Досліджень та Харківського центру гендерних досліджень за 1998-2001 рр., у вищі навчальні заклади вступає на 20% більше юнаків, а по закінченню вузу 30% дівчат залишається без роботи, або ж працюють не за фахом. Жінки практично витіснені з активного політичного життя, з владних структур, відмежовані від розробки стратегій розвитку суспільства. Останні вибори показали, що у партійних структурах працює лише 15% жінок.

Уявлення про “жіноче” обличчя безробіття виникло під тиском ситуації, що склалася на Україні. Так на кінець 1999 року в Україні жінки переважали серед зареєстрованих безробітних – 72,2%. Погіршується положення жінок на ринку праці, що звільнилися за власним бажанням, а також жіночої молоді, що закінчила лише загальноосвітні школи та професійно-технічні училища. Жінки передпенсійного віку взагалі не можуть знайти собі роботу.

Така ситуація потребує активного втручання з метою забезпечення гендерної рівності та підвищення соціальної активності жіночої молоді.

І починати пропагувати засади гендерної рівності, активної позиції жіноцтва необхідно з середовища підлітків та молоді, оскільки саме вони закладатимуть засади нового суспільства, позбавленого стереотипів. Вони повинні мати не тільки знання, а й тверде переконання необхідності дотримання прав людини в усіх аспектах і сферах життя.

Аналіз закордонного та українського досвіду виходу з ситуації, що склалася, свідчить про недосконалість методів та форм, які мають на меті інформування молоді з даної проблеми та пропонують можливі шляхи її вирішення, привертають увагу громадськості у нашій країні. Досвід закордонних країн переконує у доцільності впровадження в Україні форми “Street-Happening” (вуличні дійства), а саме молодіжних театрів вуличного дійства, з підготовкою акторів-волонтерів за методикою “Peer education” (“навчання на рівних”) з метою пропаганди гендерної рівності шляхом театрального дійства.

Саме така найновіша форма пропаганди дотримання прав людини, а саме дотримання гендерної рівності, здатна привернути увагу громадськості, а особливо молоді, оскільки театри є інтерактивними, що дає змогу глядачеві безпосередньо брати участь у театральному дійстві, а це є найбільш ефективною формою подачі інформації та першим кроком у напрямку

вирішення проблеми, що існує.

Вирішення поставленої проблеми відповідає цілям та можливостям Всеукраїнського громадського центру “Волонтер”, оскільки центр має волонтерів, психологів, соціальних педагогів та спеціалістів, які можуть забезпечити підготовку фахівців з гендерної просвіти за методикою “Peer education”; до Центру неодноразово звертались люди, які бажають на добровольчих засадах працювати по розв’язанню вищезгаданої проблеми. Всеукраїнський громадський центр “Волонтер” має регіональні відділення у 24 областях України; ВГЦ “Волонтер” був однією з перших громадських організацій, що запровадила інноваційну методику “Street-Happening”; театральну групу Центр “Місто” було обрано для відкриття Міжнародного року волонтерів у представництві фонду ООН ЮНІСЕФ у 2001 році; Центр має досвід впровадження методики “Street-Happening” та роботи за нею – у Центрі діє молодіжний театр вуличного дійства, що займається профілактикою негативних явищ у молодіжному середовищі – наркоманії, СНІДу тощо.

Цільова група проекту:

Безпосередніми користувачами проекту стануть:

Близько 7,5 тис. молодих людей, у тому числі:

- 25 тренерів-організаторів театрів - представників громадських організацій, студентів вузів та коледжів;
- 400 акторів-волонтерів з числа молодих людей;
- 20 представників державних установ, що ознайомляться з діяльністю театрів під час Конференції;
- 50 представників неурядових організацій, які здійснюють соціальні проекти, спрямовані на захист прав дітей та жінок;
- понад 7 тис. молодих людей, що будуть залучені до виступів театрів у закладах освіти (серед яких особлива увага приділятиметься вихованцям загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, ПТУ, технікумів); для представників громадських молодіжних організацій та просто на площах та вулицях міст тощо.

Заходи у рамках проекту:

1. Проведення конкурсного відбору з метою формування складу учасників семінару, майбутніх тренерів-організаторів інтерактивних театрів:
  - створення анкети та розповсюдження її серед молодіжних громадських організацій та закладів освіти 12 областей України;

- проведення співбесіди за результатами анкетування з остаточним відбором учасників семінару.
2. Проведення чотириденного семінару “Молодіжні театри вуличного дійства як форма пропаганди гендерної рівності”

День семінару	Назва сесії семінару	Мета сесії
1-ий день	Відкриття семінару. Знайомство. Сесія 1: “Гендер, стать, гендерна проблематика” Сесія 2: “Культурно-національні традиції у ставленні до жінок” Сесія 3: “Форми роботи з жінками” Сесія 4: “Законодавчі основи захисту прав жінок”	Сформувати у учасників семінару поняття про гендер та гендерну політику Ознайомити учасників семінару з законодавством, що стосується прав жінок, а також формами роботи з жінками
2-ий день	Сесія 5: “Молодіжні театри вуличного дійства (“Street Happening”) як форма пропаганди гендерної рівності”	Ознайомити учасників з інноваційною методикою та сформування навичок її впровадження, озброїти механізмом створення театрів та підготовки волонтерів
3-ій день	Сесія 6: “Робота у творчих майстернях”	Створення учасниками власних програм з пропаганди гендерної рівності за п'ятьма напрямками
4-ий день	Презентація учасниками результатів роботи у групах. Вручення сертифікатів учасникам з присвоєнням їм кваліфікації тренера-організатора інтерактивних театрів.	Закріплення набутих знань.

3. Створення підготованими тренерами театральних груп на місцях (у регіонах України) та створення театральних програм;
4. Апробація програм театрів, створених тренерами-організаторами, у вищих навчальних закладах, коледжах, технікумах, ПТУ, школах та просто на вулицях міст України.
5. Створення на базі ресурсного центру імені Андрія Муравйова-Апостола консультативного відділу з метою надання інформаційно-методичної допомоги бажаючим ознайомитися з методикою “Street Happening” або запровадити роботу у сфері пропаганди прав людини.
6. Проведення Конференції “Інноваційні методи та форми у вуличній соціальній роботі”, участь в якій братимуть організатори та волонтери театрів вуличного дійства, активісти державних та громадських організацій, що працюють у сфері надання рівних можливостей, представники жіночих ГО та ЗМІ та організація у рамках конференції Фестивалю театрів вуличного дійства, а також

Ярмарку молодіжних організацій, що братимуть участь у Конференції, з метою обміну досвідом, контактами та висвітлення результатів проекту і діяльності молодіжних театрів вуличного дійства в усіх регіонах України.

Етапи проекту

1. Підготовчий етап:

- ✓ документальне та методичне забезпечення проекту;
- ✓ підготовка семінару у рамках проекту: відбір майбутніх тренерів-організаторів театрів вуличного дійства (учасників семінару); підбір тренерського складу семінару.

2. Етап навчання:

Проведення навчального чотириденного семінару “Молодіжні театри вуличного дійства як форма пропаганди гендерної рівності”

3. Етап створення театрів вуличного дійства у регіонах України:

Учасники семінару, повернувшись у регіони, створюють діючі молодіжні театри вуличного дійства, готують волонтерів та напрацьовують репертуар театрів.

4. Етап поширення інформації:

Створені театри виступають з власними програмами, спрямованими на поширення прав людини, а саме гендерної рівності, у вищих навчальних закладах, коледжах, технікумах, ПТУ, школах та просто на вулицях міст України.

5. Етап отримання результатів:

- ✓ створення консультативного відділу на базі ресурсного центру імені Андрія Муравйова-Апостола, з метою надання інформаційно-методичної допомоги бажаючим ознайомитися з методикою “Street Harpening ” або запровадити роботу у сфері пропаганди прав людини;
- ✓ проведення Конференції “Інноваційні методи та форми у вуличній соціальній роботі” та у її рамках виступів театрів вуличного дійства і Ярмарку молодіжних організацій, з метою обміну досвідом, контактами, а також висвітлення результатів проекту та діяльності молодіжних театрів вуличного дійства в усіх регіонах України.

6. Етап підведення підсумків:

- ✓ видання інформаційно-методичного посібника за результатами проекту;
- ✓ підведення підсумків проекту;
- ✓ складання звітів про виконання проекту.

Термін виконання проекту: проект планується виконати протягом 8-и місяців від початку отримання фінансування:

Очікувані результати проекту:

Короткострокові результати

По закінченні проекту:

1. У м. Києві та у 12 областях України буде ініційовано створення інтерактивних театрів на чолі з підготовленими Центром спеціалістами-тренерами, що займатимуться пропагандою гендерної рівності (25 тренерів організаторів, що залучать до участі у роботі театрів близько 400 молодих людей віком до 28 років);
2. Театри розроблять свої власні вистави з питань пропаганди гендерної рівності та активної суспільної позиції жіночої молоді та представлятимуть їх у м. Києві та містах України (у першу чергу для учнів загальноосвітніх шкіл, шкіл-інтернатів, ПТУ, технікумів, вузів, представників громадських молодіжних організацій тощо, а також виступатимуть на вулицях та площах міст).
3. Під час виступів до роботи театрів буде залучатися молодь, представники громадських молодіжних організацій, що сприятиме актуалізації проблеми серед молодіжних кіл.
4. Буде створено на базі ресурсного центру імені Андрія Муравйов-Апостола консультативний відділ, що на волонтерських засадах займатиметься наданням діючим театрам інформаційної, методичної та консультативної допомоги з питань гендерної рівності та інформаційно-методичної допомоги бажаючим запровадити роботу за методикою “Stret-Happening” з метою пропаганди гендерної рівності.
5. Конференція, що буде проведена за результатами проекту, виступи молодіжних театрів вуличного дійства та Ярмарок молодіжних організацій дасть змогу привернути увагу громадськості та державних установ до проблем забезпечення прав людини.

Довгострокові результати

1. Підвищення рівня поінформованості населення, зокрема представників молодіжних громадських організацій, що зацікавленні у вирішенні даної проблеми, України з проблеми гендерної рівності, актуалізація цього питання, активний пошук подальших шляхів розв'язання.
2. Підвищення відповідальності молоді, жіночої молоді зокрема, за своє майбутнє, посилення активності жіночої молоді у суспільному житті країни.
3. Покращення становища жіночої молоді на всіх рівнях суспільного життя.
4. Підвищення активності жіночих ГО у вирішенні даної проблеми.

Механізм виміру успішності проекту:

Оцінка результатів:

Кількісні показники:

- кількість залучених організаторів молодіжних театрів вуличного дійства;
- кількість організованих театрів;
- кількість залучених акторів-волонтерів - учасників інтерактивних театрів;
- кількість учасників Конференції, виступів театрів та Ярмарку молодіжних організацій;
- загальна кількість розроблених інформаційних матеріалів;
- кількість статей та передач, стосовно діяльності інтерактивних театрів у ЗМІ по закінченню заходів;
- кількість користувачів друкованого видання, складеного за результатами діяльності театрів, що міститиме загальні рекомендації з впровадження даної форми роботи;
- кількість консультацій, наданих спеціальним відділом ресурсного центру з питань гендерної рівності та інформаційно-методичної допомоги бажаним запровадити роботу за методикою “Stret-Happening” з метою пропаганди гендерної рівності.

Якісні:

- відповідність програми семінару до вимог та потреб учасників;
- якість організації та проведення семінару;
- якість складених програми виступів, з якими будуть виступати діючі театри;
- якість організації та проведення Конференції, виступів театрів вуличного дійства та ярмарку молодіжних організацій;
- якість розроблених інформаційних матеріалів;
- встановлена взаємовигідна співпраця з представниками жіночих НДО та молодіжних організацій, контакти зі ЗМІ;
- якість інформаційно-методичної літератури та консультацій, наданих волонтерським відділом при ресурсному центрі.

Форми роботи для здійснення моніторингу:

- аналіз звітів про діяльність регіональних інтерактивних театрів на чолі з тренерами, підготовленими ВГЦ “Волонтер”;
- анкетування, інтерв'ю, опитування учасників семінару-тренінгу з підготовки тренерів-організаторів театрів та акторів-волонтерів діючих театрів;
- аналіз статистичних даних;

- аналіз діяльності консультативного відділу на базі ресурсного центру;
- загальний звіт про хід реалізації проекту з висновками та рекомендаціями щодо його продовження, який включатиме фото - та відео - матеріали, методичні розробки.

Даний проект враховує наступні міжнародні та державні законодавчі документи:

- ✓ Основні положення Конституції України;
- ✓ Декларацію про загальні засади державної політики України стосовно жінок та молоді;
- ✓ Національний план дій щодо поліпшення становища жінок та сприяння впровадженню гендерної рівності у суспільстві на 2001-2005 роки
- ✓ Декларацію прав людини;
- ✓ Декларація про викорінення насильства щодо жінок;
- ✓ Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

Додаток Б

Анкета для шкільних соціальних педагогів / практичних психологів

Шановний(а) пане (пані)!

Благодійний фонд «Благополуччя дітей» проводить соціологічне дослідження з метою вивчення проблеми жорстокого поводження з дітьми в Україні. Просимо Вас взяти участь в цьому опитуванні.

Ваші відповіді не підлягають розголошенню. Жодна установа, організація, компанія чи фірма не матимуть доступу до Ваших особистих відповідей, які будуть використані тільки в узагальненій формі разом з результатами опитування інших. Будь ласка, відповідайте на всі запитання якомога точніше.

Конфіденційність інформації, отриману під час опитування, гарантуємо.

=====

1. ЯК ВИ ВВАЖАЄТЕ, НАСКІЛЬКИ ГОСТРОЮ ДЛЯ УКРАЇНИ Є ПРОБЛЕМА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ? (Зазначте один варіант відповіді)

1. Ця проблема надзвичайно гостра, оскільки жорстоке поводження з дітьми дуже поширене
2. Ця проблема гостра, жорстоке ставлення до дітей в Україні має місце
3. Ця проблема серйозна, але жорстоке ставлення до дітей в Україні не поширено
4. Жорстоке поводження з дітьми не є проблемою для України
5. Не можу оцінити ситуацію
6. _____

Інше що
саме) _____

2. ЯКИЙ ВИД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ НАЙБІЛЬШ ПОШИРЕНИЙ?

1. Фізичне насильство
2. Сексуальне насильство або розбещення
3. Психологічне (ігнорування, приниження, тотальний контроль)
4. Зневажання основних потреб дитини (обмеження в їжі, одязі, лікуванні тощо)

3. В ЯКИХ СФЕРАХ ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ НАЙБІЛЬШЕ ПОШИРЕНО? (Зазначте один варіант відповіді)

1. У сім'ї
2. У школі

3. У колі ровесників
4. У громадський місцях
5. Інше (де саме)_____

4. НА ВАШУ ДУМКУ, ЧОМУ ЦЕ ВІДБУВАЄТЬСЯ?

---

5. ЧИ ПОМІЧАЛИ ВИ У СВОЇЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ПРАКТИЦІ БУДЬ-ЯКІ ВИПАДКИ, КОЛИ: (Будь ласка, впишіть кількість випадків у відповідному квадраті)

	У сім'ї	У школі	У колі ровесників	У громадських місцях
А. Діти зазнавали сексуального насильства				
1. Ні	1	2	3	4
2. Так, я помітив/ ла .... випадків	...	...	...	...
Б. Дитина ставала жертвою фізичного насильства				
1. Ні	1	2	3	4
2. Так, я помітив/ ла .... випадків	...	...	...	...
В. Дитина зазнавала емоційної жорстокості – відштовхування, залякування				
1. Ні	1	2	3	4
2. Так, я помітив/ ла .... випадків	...	...	...	...
Г. Дитина була серйозно занедбана – брудна, голодна, не отримували медичної допомоги				
1. Ні	1	2	3	4
2. Так, я помітив/ ла .... випадків	...	...	x	x

6. ЧИ ЗДІЙСНЮВАЛИ ВИ У ТАКИХ ВИПАДКАХ ВІДПОВІДНІ ДІЇ (ЗАХОДИ)?

1. Завжди
2. Іноді
3. Ніколи (Переходьте до запитання № 8)

7. ЩО САМЕ ВИ РОБИЛИ? (Зазначте усі варіанти відповіді)

1. Бесіда з батьками
2. Розмова з дитиною
3. Повідомлення про випадок жорстокого поведження з дитиною керівництва школи
4. Повідомлення про випадок жорстокого поведження з дитиною спеціалістів служби у справах дітей, соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді тощо.
5. Звернення до міліції, прокуратури.

6. Повідомлення шкільної медсестри/ лікаря
7. Повідомлення дільничного педіатра чи сімейного лікаря
8. Інше (що саме) напишіть

---

8. ЯКЩО ВИ НЕ ВТРУТИЛИСЯ У СИТУАЦІЮ, ТО З ЯКОЇ ПРИЧИНИ?

1. Вважав/ла, що існують інші служби / фахівці, щоб займатися подібними випадками
2. Не знав/ла, як втрутитися
3. Не мав/ла часу або можливості
4. Не вірив/ла, що подібне втручання матиме якийсь ефект
5. Інше (що саме) напишіть

---

9. ЯК ЧАСТО ДО ВАС ОСОБИСТО ЗВЕРТАЛИСЯ ГРОМАДЯНИ (ДОРΟΣЛІ І ДІТИ) З ПРИВОДУ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ? (Дайте відповідь по кожному рядку)

З боку:	Дорослі				Діти			
	Дуже часто	Часто	Іноді	Ніколи	Дуже часто	Часто	Іноді	Ніколи
1. Батька	1	2	3	4	1	2	3	4
2. Вітчима	1	2	3	4	1	2	3	4
3. Матері	1	2	3	4	1	2	3	4
4. Мачухи	1	2	3	4	1	2	3	4
5. Старшого брата та/або сестри	1	2	3	4	1	2	3	4
6. Інших родичів	1	2	3	4	1	2	3	4
7. Ватажка та члена дитячих груп	1	2	3	4	1	2	3	4
8. Працівника міліції	1	2	3	4	1	2	3	4
9. Вчителя	1	2	3	4	1	2	3	4
10. Незнайомого ровесника	1	2	3	4	1	2	3	4
11. Незнайомого дорослого	1	2	3	4	1	2	3	4
12. Однокласників	1	2	3	4	1	2	3	4
13. Учні старших класів школи	1	2	3	4	1	2	3	4
14. Інших людей (кого саме)	1	2	3	4	1	2	3	4
_____								
_____								

10. ЯКОЇ ДОПОМОГИ, ЯК ПРАВИЛО, ПОТРЕБУЮТЬ ДІТИ, КОТРІ ЗАЗНАЛИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ?

11. ЧИ ПРОВОДИТЬСЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ, ДЕ ВИ ПРАЦЮЄТЕ, РОБОТА ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЖОРСТОКОМУ ПОВОДЖЕННЮ З ДІТЬМИ ТА ПІДТРИМКИ ДІТЕЙ, КОТРИ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ТАКОГО ПОВОДЖЕННЯ?

	<i>Систематично</i>	<i>Інколи</i>	<i>Ніколи*</i>
1. З батьками	1	2	3
2. З педагогічним колективом	1	2	3
3. З дітьми	2	2	3

* ПЕРЕХОДЬТЕ ДО ЗАПИТАННЯ № 15

12. ОПИШІТЬ, ЯКА САМЕ РОБОТА ПРОВОДИТЬСЯ ЩОДО ДОСЛІДЖУВАНОЇ ПРОБЛЕМИ

- з батьками:

- з педагогічним колективом:

- з дітьми:

---

13. ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЯКІ НОРМАТИВНО-ЗАКОНОДАВЧІ ДОКУМЕНТИ, ПРИЙНЯТІ В УКРАЇНІ, ГАРАНТУЮТЬ ЗАХИСТ ДІТЕЙ ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ?

1. Так, можу їх перелічити *ЯКІ САМЕ (назвіть)*
2. Так, але точну назву не пам'ятаю

3. Ні

---

14. ЗВІДКИ ВИ БЕРЕТЕ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ПРОБЛЕМУ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ? (Зазначте усі варіанти відповіді)

1. Із ЗМІ
2. Із наукових видань (монографій, підручників)
3. Із інформаційних матеріалів (буклетів, листівок тощо), розроблених ЦСССДМ, службами у справах дітей
4. Із інформаційних матеріалів (буклетів, листівок тощо), розроблених неурядовими організаціями
5. Із тренінгів, семінарів, круглих столів
5. Інше (де саме) _____
-
-

15. ЯКОЇ ДОДАТКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ВИ ПОТРЕБУЄТЕ, ЩОБ КОМПЕТЕНТНО ЗДІЙСНЮВАТИ ПРОФІЛАКТИЧНУ РОБОТУ ЩОДО ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ ТА ПІДТРИМКУ ДІТЕЙ, КОТРІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ТАКОГО ПОВОДЖЕННЯ?

---

16. ЧИ ХОТІЛИ Б ВИ ВЗЯТИ УЧАСТЬ У НАВЧАННІ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ / ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ (тренінг, семінар) З ПИТАНЬ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ?

1. Так, чекаю такого навчання з нетерпінням
2. Так, взяла б участь, але особливих очікувань щодо цього не маю
3. Важко відповісти, якщо керівництво дасть таке завдання, візьму участь у навчанні
4. Ні, я розчарувалася у тренінгах, семінарах з працівниками соціальної сфери
5. Ні, проблема жорстокого поведіння з дітьми мене не цікавить
6. Інше

---

17. ЧОГО ВИ Б ХОТІЛИ НАВЧИТИСЯ ПІД ЧАС ТАКИХ ЗАХОДІВ?

---

18. ЧИ ІСНУЮТЬ ТРУДНОЩІ У ЗДІЙСНЕННІ СОЦІАЛЬНИМИ ПЕДАГОГАМИ / ПСИХОЛОГАМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ВІД ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З НИМИ?

1. Так
2. Ні → *Переходьте до запитання № 20*
3. Важко відповісти

19. НАЗВІТЬ ЇХ:

1. _____ На _____ особистісному
рівні: _____

2. _____ На _____ рівні _____ загальноосвітнього _____ навчального
закладу: _____

---

20. ЩО ЩЕ ВИ ХОЧЕТЕ ДОДАТИ З ПРОБЛЕМИ ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ?

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

Додатково просимо повідомити

Стать	1. Чоловіча 2. Жіноча
Вікова група	1. 18 – 25 років 2. 26 – 35 років 3. 36 – 55 років 4. 56 і старші
Посада	
Термін роботи на посаді	

Опитувальник для представників територіальної громади м.Сарни

Шановні жителі м.Сарни!

Ініціативна група жителів міста проводить опитування з метою вивчення проблем дітей, сімей та молоді у громаді нашого міста. Будемо щиро вдячні за вашу участь в опитуванні. Сподіваємось, що воно допоможе конкретизувати проблеми місцевої громади та дасть змогу активізувати мешканців та місцеву владу задля покращення соціально-педагогічної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями.

1. Вік

15-18 років	19-25 років	26-30 років	30-40 років	Більше 40 років

2. Стать

Чоловік	Жінка

3. Освіта

Базова	Середня	Вища

4. Тривалість проживання в місті

до 10 років	11-20 років	більше 20 р.

5. Проблеми у територіальній громаді Сарн

Відмітьте, будь ласка, в колонці "вибір" п'ять варіантів, які ви обираєте.

Допишіть, якщо вважаєте за потрібне, свій варіант

№	Варіанти відповідей	вибір
1.	Відсутність місць відпочинку для молоді	
2.	Відсутність молодіжного центру для проведення дозвілля	
3.	Відсутність майданчиків для ігор дітей	
4.	Відсутність дитячого кафе	
5.	Відсутність упорядкованих місць для відпочинку	
6.	Відсутність центру сімейно-родинного дозвілля	
7.	Недостатньо зелених насаджень	
8.	Недостатня кількість культурних заходів міського рівня для сімей, дітей та молоді	
9.	Невелика кількість безкоштовних клубів для дітей та молоді	
10.	Багато молодих людей, які зловживають спиртними	

	напоями	
11.	Високий рівень правопорушень серед дітей та молоді	
12.	Багато підлітків та молоді вживає наркотики	
13.	Дитяча безпритульність	
14.	Немає соціального притулку для жінок і дітей	
15.	Дитяче жебрацтво в районі ж/д вокзалу та ринку	
16.	Доступність наркотичних речовин для молоді	
17.	Продаж алкогольних та тютюнових виробів неповнолітнім	
18.	Ваш варіант	

6. Які організації та соціальні інститути міста можуть бути задіяні у вирішенні зазначених вами проблем?

Відмітьте, будь ласка, в колонці “вибір” п’ять варіантів, які ви обираєте

№	Варіанти відповідей	вибір
1.	Дитячі садки	
2.	Школи	
3.	Центр соціальних служб для сім’ї, дітей та молоді	
4.	Працюючі підприємства	
5.	Відділ освіти	
6.	Міліція	
7.	Міськвиконком	
8.	Відділ у справах сім’ї та молоді	
9.	Служба у справах неповнолітніх	
10.	Медичні установи	
11.	Центр зайнятості	
12.	Неурядові організації	
13.	Житлово-комунальні господарства	
14.	Міський будинок культури	
15.	Клуби за місцем проживання	
16.	Бібліотека	
17.	Професійно-технічні училища	
18.	Центр роботи з громадою	
19.	Педагогічний коледж	

7. Які, на вашу думку, існують бар’єри, що заважають вирішенню цих проблем?

8. У вирішенні яких проблем громади ви могли б взяти участь

Відмітьте, будь ласка, в колонці “вибір” п’ять варіантів, які ви обираєте. Допишіть, якщо вважаєте за потрібне, свій варіант

№	Варіанти відповідей	вибір
---	---------------------	-------

1.	Озеленення міста	
2.	Облаштування дитячих, ігрових майданчиків	
3.	Організація культурно-масових заходів	
4.	Участь у діяльності волонтерських загонів	
5.	Організація різноманітних заходів для молодих сімей	
6.	Робота з дітьми та молоддю	
7.	Вирішення екологічних проблем міста	
8.	Створення спортивних секцій	
9.	Організація секцій для дітей в клубах за місцем проживання	
10.	Ніяких	

Дякуємо за співпрацю!

Опитувальник для представників сільських громад

1. Область, район, назва населеного пункту, в якому ви працюєте
2. Посада
3. Термін роботи на цій посаді
4. Базова освіта

5. Відмітьте серед перерахованих ті проблеми, які є у вашій громаді

1. Оснащення школи не відповідає сучасним вимогам
2. Немає стадіону чи спортивної площадки
3. Школа не оснащена комп'ютерами
4. Не проводиться робота з дітьми-інвалідами
5. Відсутній центр для організації дозвілля дітей
6. Відсутність ігрових майданчиків для дітей
7. Відсутність упорядкованих місць для відпочинку
8. Багато дітей, які палять
9. Високий рівень правопорушень серед підлітків
10. Багато підлітків вживають алкогольні напої
11. Продаж алкогольних та тютюнових виробів неповнолітнім
12. Дитяча бездоглядність
13. Відсутність працівників, які можуть надавати дітям медичну допомогу
14. Байдужість членів громади до проблем дітей
15. Інше (допишіть, проблеми, які не вказані в переліку)

6. Де, переважно, здійснюється соціально-педагогічна робота з дітьми у вашій громаді?

1. Школі
2. Клубі
3. Музичній школі
4. Спортивному клубі
5. Сільському музеї
6. Інше

7. Чи проводилися у вашому селі громадські слухання, присвячені проблемам дітей

Так (Вкажіть з яких питань)

Ні

8. Чи є потреба в проведенні таких слухань у вашому селі?

Так (з яких питань)

Ні

9. Які фахівці у вашій громаді найчастіше залучаються до вирішення проблем дітей

1. Вчителі
2. Психолог
3. Соціальний педагог
4. Соціальний працівник
5. Співробітники міліції
6. Медичні працівники
7. Працівники сільради
8. Сільській голова

10. Чи виступали члени громади з ініціативами в інтересах дітей?

Так (з яких питань)

Ні

11. Чи є у вашому селі громадські організації, які працюють з дітьми і в інтересах дітей

Так (назва організації)

Ні

12. Якщо так, що конкретно ними зроблено для дітей та молоді вашої громади?

13. Що було зроблено органами місцевого самоврядування за останній рік для вирішення проблем дітей у вашій громаді?

1. Відкриті секції та гуртки для дітей.
2. Організовано службу підтримки дітей-інвалідів.
3. Надавалася допомога дітям з багатодітних родин.
4. Організовано соціальний супровід дітей, позбавлених батьківського піклування членами громади.
5. Облаштовано спортивні майданчики.
6. Впорядковано ігрові майданчики.
7. Відкриті чи відновили роботу дошкільні заклади.
8. Налагоджено систематичний медичний огляд дітей.
9. Організовано літній відпочинок дітей у таборах.
10. Створені прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу.
11. Інше, вкажіть що саме.

14. На вашу думку, що доцільно було б зробити найближчим часом задля благополуччя дітей та молоді у вашому селі?

Дякуємо за допомогу!

ДОДАТОК В

Критерії моніторингу та оцінки діяльності спеціалістів, що надають послуги у сфері покращення громадського здоров'я

Назва критерію	Індикатори
Критерій якості	<ul style="list-style-type: none"> - задоволеність клієнтів наданими послугами - відповідність послуг потребам різних цільових груп - доступність послуг - запровадження нових послуг - кількість осіб, які отримали послуги
Критерій технологічності	<ul style="list-style-type: none"> – дотримання алгоритму обраних технологій – виростання різних форм та методів роботи – відповідність запроваджених програм принципам сприяння громадському здоров'ю
Критерій залученості	<ul style="list-style-type: none"> - кількість опитувань членів громади з метою визначення проблем та потреб у сфері громадського здоров'я - кількість осіб, які були задіяні в різних заходах
Критерій професійності	<ul style="list-style-type: none"> - розуміння сутності громадського здоров'я - володіння різними формами та методами сприяння здоров'ю - активність у підвищенні рівня професійної компетентності - вміння добирати оптимальні форми та методи роботи відповідно особливостей різних цільових груп - розробка інформаційно-рекламних та

	навчально методичних матеріалів
--	---------------------------------

Критерії моніторингу та оцінки інновацій у сфері покращення громадського здоров'я

Назва критерію	Індикатори
Критерій результативності	<ul style="list-style-type: none"> – упровадження нових форм і методів роботи з різними цільовими групами – позитивні зміни у цільовій групі (зміни ціннісних орієнтацій, зміни мотивації, зміна поведінки) – позитивна оцінки інновацій різними членами громади (спеціалістами, представниками органів виконавчої влади, освіти, громадських організацій тощо) – сформовані навички збереження та зміцнення здоров'я у різних цільових груп здоров'я у різних цільових груп
Критерій технологічності	<ul style="list-style-type: none"> – наявність алгоритму впровадження – опис змістових компонентів алгоритму впровадження – виростання різних форм та методів роботи – можливість мультиплікації інновацій в роботу різних соціальних інституцій
Критерій відповідності	<ul style="list-style-type: none"> – врахування особливостей та запитів різних цільових груп – спрямованість інновацій на покращення ситуації у сфері громадського здоров'я

Критерії моніторингу та оцінки ефективності міжсекторної взаємодії у сфері покращення громадського здоров'я

Назва критерію	Індикатори
Критерій комплексності	<ul style="list-style-type: none"> – проведення спільних заходів з партнерами – реалізація спільних проектів / програм – наявність мультидисциплінарних команд

	<ul style="list-style-type: none"> – наявність координаційних рад – наявність планів спільних дій – наявність угод про співпрацю – наявність місцевої комплексної програми покращення та популяризації громадського здоров'я
Критерій залученості	<ul style="list-style-type: none"> – проведення інформаційно-рекламних кампаній – участь членів громади у реалізації соціальних проектів, програм – наявність ініціативних груп, які вирішують проблеми у сфері громадського здоров'я
	<ul style="list-style-type: none"> – підтримка ініціатив у сфері здоров'я органами місцевого самоврядування, місцевої виконавчої влади, різними соціальними інституціями – залучення позабюджетних коштів для вирішення проблем у сфері громадського здоров'я
Критерій дієвості	<ul style="list-style-type: none"> – створення чи відновлення роботи закладів (відділень у них) соціальної інфраструктури, діяльність яких спрямована на покращення громадського здоров'я – інформування членів громади про результати співпраці у сфері сприяння громадському здоров'ю через ЗМІ

ДОДАТОК Г

ЗАТВЕРДЖЕНО
розпорядженням голови
раї/держадміністрації
від 25 червня 2007 року № 225

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ У РОЖИЩЕНСЬКОМУ РАЙОНІ

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про порядок проведення конкурсу соціальних проектів у Рожищенському районі (далі — Положення) визначає правові, організаційні та фінансові основи проведення у Рожищенському районі Волинської області конкурсів соціальних проектів.

1.2. Основні терміни, які використовуються в цьому Положенні, мають таке значення:

— конкурс соціальних проектів — комплекс заходів організаційно-правового характеру, спрямований на розв'язання соціальної проблеми в Рожищенському районі Волинської області, які здійснюють неприбуткові недержавні організації за рахунок коштів бюджетних і позабюджетних джерел фінансування та залучених коштів. При цьому розв'язання соціальних проблем здійснюють за допомогою соціальних проектів, а виконавця соціального проекту визначають на конкурсній основі;

— цільова соціальна група — сукупність людей, об'єднаних змістом і характером спільної діяльності, місцем проживання чи перебування, соціальним статусом, національністю, віком, освітою тощо;

— соціальні потреби — сукупність потреб та інтересів громадян, об'єднаних за територіальною, віковою, соціальною та іншими ознаками;

— соціальна проблема — незадоволені соціальні потреби та інтереси членів територіальної громади, сформульовані в узагальненому вигляді як соціальне завдання для вирішення;

— мета соціального проекту — задоволення соціальних потреб цільової соціальної групи шляхом розв'язання соціальної проблеми (комплексу соціальних проблем);

— соціальний проект — комплекс пов'язаних термінами, ресурсами та виконавцями заходів, спрямований на вирішення одного із завдань цільової соціальної програми або локального завдання, що має самостійне соціальне значення;

— неприбуткові організації (далі — НПО) — громадські та благодійні організації, що створені й діють відповідно до Законів України «Про об'єднання громадян» і «Про благодійництво і благодійні організації», «Про органи самоорганізації населення», які не мають за мсту своєї діяльності отримання прибутку.

1.3. Соціальний проект як організаційно-правова форма взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування з НПО застосовують з метою розв'язання соціальних проблем, залучення додаткових ресурсів у соціальну сферу, підвищення адресності та масовості надання соціальних послуг, адекватного перерозподілу соціальної відповідальності між державою та суспільством, підвищення довіри населення до влади.

1.4. Конкурс соціальних проектів здійснюють на основі таких основних принципів:

— пріоритетності соціальних проблем, суспільно корисного характеру проектів, які подані на конкурс;

— комплексності в підході до розв'язання соціальних проблем;

— конкурсного підходу до визначення переможців;

— гласності та прозорості всіх процедур проведення конкурсу та визначення переможців;

1.5. Конкурс соціальних проектів як механізм розв'язання соціальних проблем застосовують, як правило, у тих напрямках соціальної сфери, гострота соціальних проблем яких максимальна і де участь НПО може бути найбільш ефективною.

1.6. Фінансове забезпечення соціальних проектів здійснюється за рахунок:

- бюджетних коштів;
- позабюджетних коштів органів місцевого самоврядування;
- власних і залучених коштів НПО;
- благодійних внесків та інших джерел, передбачених законодавством України.

1.7. Матеріально-технічне забезпечення соціальних проектів здійснюють за рахунок:

- майна виконавця;
- майна спонсорів, яке залучає виконавець для виконання соціального проекту.

1.8. Це Положення розроблено на основі Конституції України, Цивільного кодексу України, Законів України "Про місцеві державні адміністрації", «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про об'єднання громадян», «Про соціальні послуги», «Про благодійництво і благодійні організації», «Про органи самоорганізації населення» та інших законодавчих і нормативних актів, які діють у сфері реалізації соціальних проектів.

2. КОНКУРСНА КОМІСІЯ І ЇЇ ПОВНОВАЖЕННЯ

2.1. Для підготовки та проведення конкурсів соціальних проектів створюють конкурсну комісію, склад якої затверджується розпорядженням голови районної державної адміністрації.

2.2. До складу комісії входять відповідальні працівники відділів райдержадміністрації: з соціальних та гуманітарних питань, представники інших органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, а також представники державних і громадських організацій, що опікуються соці-

альними проблемами. У разі потреби до роботи комісії можуть залучатися фахівці та експерти відповідного профілю,

2.3. Керівництво роботою конкурсної комісії здійснює її голова. Діловодство в комісії покладають на одного із заступників голови конкурсної комісії.

2.4. Конкурсна комісія:

- розглядає й реєструє заявки та проекти, які подають на конкурс;
- розглядає соціальні проекти та визначає переможців конкурсу;
- подає пропозиції щодо фінансування проектів-переможців.

2.5. Конкурсна комісія може прийняти одне з таких рішень:

- профінансувати проект у повному обсязі;
- профінансувати проект частково;
- відмовити у фінансуванні.

2.6. Конкурсна комісія здійснює свою роботу в формі засідань, які проводять відповідно до необхідності і які є правомочними за участі в них не менш двох третин від загального складу комісії.

2.7. Рішення конкурсної комісії приймають більшістю голосів від числа членів, присутніх на засіданні. У разі рівності голосів перевагу має варіант рішення, за який проголосував голова комісії.

2.8. Конкурсна комісія проводить моніторинг і оцінку роботи виконавця соціального проекту.

2.9. Всі члени конкурсної комісії працюють на громадських засадах.

2.10. Члени конкурсної комісії **не** мають права подавати заявки для участі в конкурсі.

3. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОНКУРСУ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ

3.1. Конкурсна комісія оголошує про проведення конкурсу соціальних проектів (далі конкурс). Оголошення про конкурс розміщують у засобах масової інформації.

3.2. До участі в конкурсі допускають неприбуткові організації, які:

- є юридичними особами, що створені та діють на основі Законів України «Про об'єднання громадян», «Про благодійництво і благодійні організації» та

«Про органи самоорганізації населення» та які не мають за мету своєї діяльності отримання прибутків;

— мають досвід діяльності в соціальній сфері, яка відповідає напрямам конкурсу;

— діють на території м. Рожище та Рожищенському району (zareestrovani в Рожищенському районному управлінні ЮСТИЦІЇ).

3.3. Дія участі в конкурсі недержавним неприбутковим організаціям потрібно подати в конкурсу комісії такі документи:

— проектну заявку (у 3-х примірниках, оформлену відповідно запропонованій формі подачі заявки, з електронною копією);

— копію свідоцтва про державну реєстрацію неприбуткової організації;

— копію статуту організації;

— резюме (стислу автобіографічну довідку) керівника проекту;

— рекомендаційні листи (якщо є така можливість);

— інші документи та матеріали, які, на думку учасника конкурсу, можуть мати значення для визначення його переможцем.

3.4. Заявник отримує відмову на участь у конкурсі в таких випадках:

— невідповідність вимогам 2.10 або 3.2 цього Положення;

— заявка па участь у конкурсі подана після закінчення встановленого для цього терміну;

— заявником не подані всі документи, передбачені п. 3.3;

— при встановленні фактів подання заявником недостовірних відомостей.

Цей перелік підстав для відмови в участі в конкурсі є вичерпним.

3.5. Конкурсна комісія приймає рішення про повне або часткове фінансування проектів-переможців конкурсу соціальних проектів у межах наявних бюджетних та позабюджетних джерел фінансування конкурсу.

3.6. Конкурсна комісія оцінює проекти, що надійшли, за такими критеріями:

— відповідність пріоритетам конкурсу;

— актуальність для міста, району та його жителів;

— реальність виконання;

- соціальний, економічний та інші ефекти;
- оригінальність ідеї розв'язання соціальної проблеми.

3.7. Рішення конкурсної комісії про переможців конкурсу оформлюють протоколом, який підписують всі члени комісії, що брали участь у голосуванні, голова комісії та заступники голови конкурсної комісії.

3.8. Рішення конкурсної комісії остаточне.

3.9. Про своє рішення щодо переможців конкурсу конкурсна комісія в десятиденний термін з моменту прийняття рішення письмово повідомляє всіх учасників конкурсу та публікує результати конкурсу в засобах масової інформації.

3.10. У випадку, якщо на конкурс надійшла не більше, ніж одна заявка, комісія ухвалює рішення про визнання конкурсу таким, що не відбувся.

4. УКЛАДАННЯ УГОДИ З ПЕРЕМОЖЦЕМ КОНКУРСУ ТА ЗВІТНІСТЬ

4.1. На основі протоколу конкурсної комісії про результати конкурсу замовник у 10-денний термін укладає угоду з переможцем конкурсу.

4.2. В угоді повинні бути:

- відомості про виконавця та замовника;
- сутність зобов'язань обох сторін;
- порядок і умови звітності;
- умови розірвання угоди в разі невиконання чи неналежного виконання соціального проекту.

4.3. У разі отримання фінансування на реалізацію соціального проекту виконавець здійснює його реалізацію та оформляє звітні документи відповідно до іншого конкурсу. Статистичні дані та копії описових звітів надаються замовнику.

5. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

5.1. Керуючись принципами гласності та партнерства, організатори конкурсу забезпечують інформування громадськості про хід виконання соціальних проектів у місцевих засобах масової інформації.

ДОДАТОК Д

Зразки планів звітів по закінченні проекту

1. Загальна інформація про проект

Назва проекту:

Мета проекту:

Звітний період:

2. Аналіз отриманих результатів

Коротка характеристика виконаних видів діяльності. Кількісна та якісна характеристика результатів за цими видами діяльності.

Чи були виконані всі заплановані види діяльності, якщо ні, то чому це сталося?

Чи були зміни у планах реалізації проекту, чим це було спричинено?

Як здійснювалося співробітництво з державними і неурядовими організаціями?

3. Загальні висновки та перспективи

Чи вплинув проект на зміну ситуації?

Які зміни відбулися у цільовій групі проекту?

Який досвід приніс проект вашій організації?

Яким чином буде поширено досвід та інновації проекту?

Чи планує організація в подальшому продовжувати роботу в обраному напрямку?

4. Додатки

У додатках подаються матеріали, які ілюструють діяльність у межах проекту (наприклад, програми тренінгів, методичні розробки, копії матеріалів ЗМІ, фото, листи-подяки тощо).

Звітування за результатами проекту здебільшого здійснюється у формі тематичної та фінансової звітності:

- тематична (або змістовна) звітність (звітність за соціальними результатами здійснення проекту);
- фінансова звітність (звітність за результатами використання коштів).

Орієнтовна схема звітності

- назва організації, що подає звіт;
- назва проекту;
- термін і місце її реалізації;
- кількість та соціальні категорії учасників проекту і залучених спеціалістів;
- перелік організацій та установ, які взяли участь у реалізації проекту;
- детальний опис здійснених видів діяльності (проведених семінарів, тренінгів, наданих консультацій, підготовлених інформаційних матеріалів, тощо), який передбачає відповіді на запитання: «Що відбулося?», «Коли відбулося?», «Як відбулося?», з доданням усіх наявних матеріалів (програм, реклам, зразків усіх інформаційних матеріалів тощо);
- аналіз досягнень, який містить висновки щодо кількісних і якісних змін показників ефективності програми (закладених у меті і завданнях проекту), що передбачає відповіді на такі запитання: «Чи досягнуті поставлені завдання та який рівень їх досягнення?», «Які були перешкоди?», «Які позитивні наслідки матиме реалізація проекту в подальшому?»;
- аналіз висвітлення діяльності з реалізації проекту у засобах масової інформації (їх перелік, дата подання інформації та копії матеріалів);

- висновки щодо перспективності продовження проекту;
- дата, підпис керівника установи і печатка.

До звіту, окрім перерахованих матеріалів з реалізації проекту, додають фотокартки, відеоматеріали, копії зразків усієї поліграфічної продукції (буклети, брошури тощо), що розповсюджувалася в рамках реалізації проекту.

До фінансової звітності за результатами реалізації проекту належать:

- списки учасників, якщо за проектом були передбачені витрати на їх проїзд, харчування або проживання. Списки повинні бути засвідчені підписом керівника та печаткою організації, відповідальної за проведення програми;
- копія наказу щодо проведення проекту, в якому визначаються строки проведення та кількість учасників проекту;
- засвідчений підписами керівника і головного бухгалтера та печаткою організації, відповідальної за проведення проекту, фінансовий звіт з реалізації проекту;
- документи про підтвердження витрат на проїзд (квитки на проїзд залізничним або автомобільним транспортом) та проживання в готелі;
- копії договорів з організаціями на виконання робіт або надання послуг (оплата транспортних, поліграфічних послуг, харчування учасників проекту, надання інформаційних послуг тощо) та акти про виконання цих робіт та надання послуг цими організаціями;
- копії трудових угод із залученими спеціалістами та відомості про оплату праці;
- рахунки на оплату та копії накладних на придбання товарів, призів, подарунків, наданих послуг тощо;
- відомості про вручення призів, засвідчені підписом керівника та печаткою організації, відповідальної за проведення проекту.

ДОДАТОК Е

ЗРАЗОК ОЦІНОЧНОГО БЛАНКУ ПРОЕКТУ

Виконавець _____

Назва проекту _____

Критерії	Бальна оцінка	Примітки
Відповідність проекту пріоритетним напрямом роботи	1 2 3 4 5	
Реальність досягнення поставлених у проекту завдань за визначений часовий період	1 2 3 4 5	
Інноваційність проекту	1 2 3 4 5	
Різноманітність видів діяльності в межах проекту	1 2 3 4 5	
Їхня доцільність для вирішення обраної соціальної проблеми	1 2 3 4 5	
Залучення членів громади до участі у реалізації проекту	1 2 3 4 5	
Залучення додаткових коштів та інших ресурсів	1 2 3 4 5	
Обґрунтованість обсягу фінансових витрат	1 2 3 4 5	
Перспективи подальшої життєздатності започаткованих в рамках проекту ініціатив	1 2 3 4 5	
Загальна кількість балів		

Експерт _____

Підпис

Дата оцінки проекту